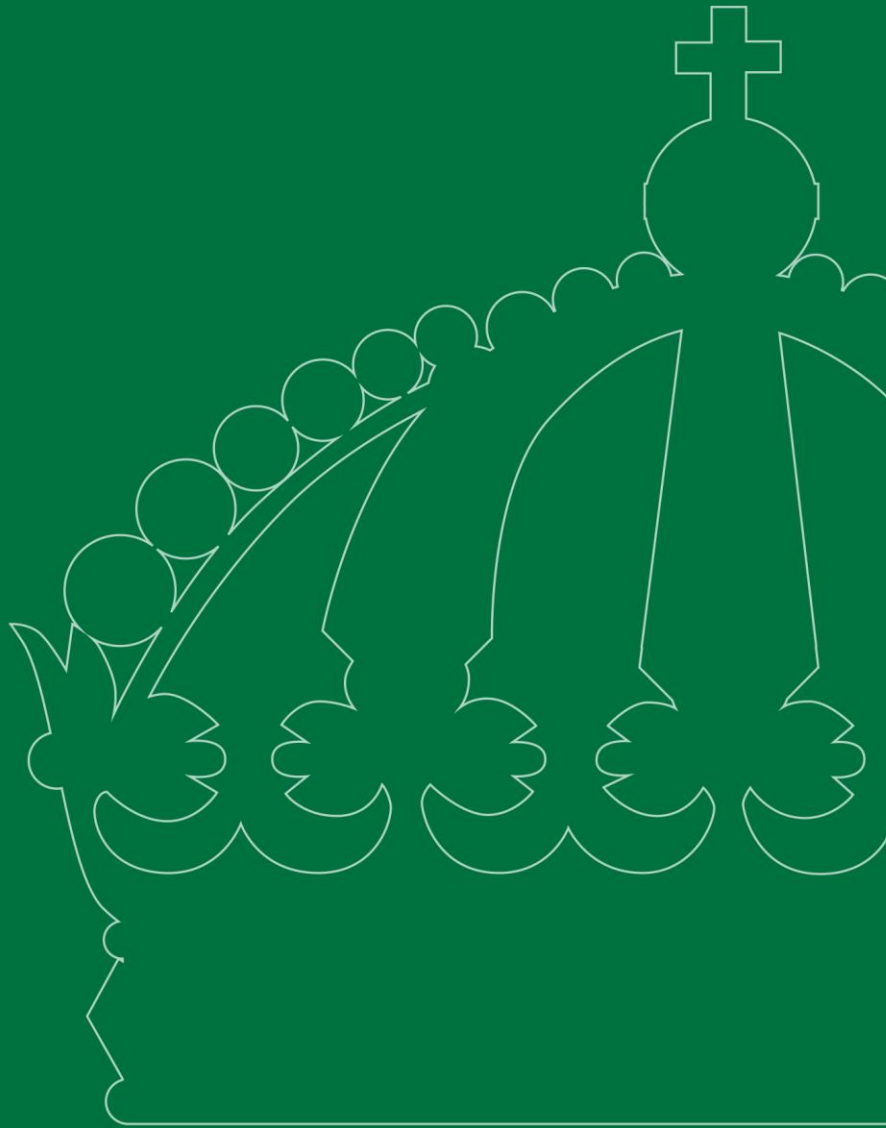




Jämtlands läns skogar för en växande bioekonomi och en hållbar framtid

Regionalt skogsprogram för Jämtlands län 2020–2030



UTGIVEN AV: Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen, april, 2021

TEXT:

Vanja Strand
Magnus Persson
Trine Amundsen
Peter Andrén
Lisa Classon

FOTO OMSLAG: Tina Stafrén

LÖPNUMMER: 2021:4

DIARIENUMMER: 1680-2019 (Länsstyrelsen Jämtlands län), RUN/148/2021 (Region Jämtland Härjedalen) **XXXX** (Skogsstyrelsen)

PUBLIKATIONEN KAN LADDAS NER FRÅN VÅR HEMSIDA: www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehåll

FÖRORD.....	4
SAMMANFATTNING	6
JÄMTLANDS LÄNS SKOGAR FÖR EN VÄXANDE BIOEKONOMI OCH EN HÅLLBAR FRAMTID.....	7
Vad är ett skogsprogram?.....	8
Skogens betydelse för Jämtlands län	9
EN BESKRIVANDE MÅLBILD FÖR SKOGEN I LÄNET ÅR 2030	12
FEM FOKUSOMRÅDEN OCH VÅRA MÅL	14
Fokusområde 1. Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta.....	15
Fokusområde 2. Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela länet.....	20
Fokusområde 3. Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass.	25
Fokusområde 4. Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete.....	29
Fokusområde 5. Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen	31
REGIONALT SKOGSPROGRAM – KOPPLINGAR TILL GLOBALA, NATIONELLA OCH REGIONALA MÅL	34
Globala mål.....	34
Nationella mål och regelverk	35
Regionala mål och strategier	36
FRAMTAGANDE, GENOMFÖRANDE SAMT UPPFÖLJNING.....	38
Organisation	38
Framtagandeprocessen för regionalt skogsprogram	38
Genomförandet av regionalt skogsprogram	39
Uppföljning av skogsprogrammet.....	39
Ledord för det fortsatta arbetet	39
ORDLISTA OCH DEFINITIONER.....	41

Förord

Jämtland är Sveriges tredje största skogslän¹ med stora skogstillgångar. Skogarna har en viktig roll i omställningen till en cirkulär bioekonomi. Skogsnäringen är en av länets mest betydelsefulla näringar och bidrar till jobb och tillväxt i hela länet. Jämtlands län är det län där sysselsättningen inom skogsbruk är störst i förhållande till total sysselsättning. Klimatförändringarna kommer även innebära ett större fokus på skogen som kolsänka och kolförråd.

Skogen kan genom hållbara lösningar för framtiden bidra till vår hantering av klimatkrisen. I Jämtlands län har vi goda förutsättningar att ligga i täten för klimatarbetet. Våra skogar kan bidra till genomförandet av Agenda 2030, och flera av de 17 globala målen för hållbar utveckling. Jämtland läns skogar är en resurs för skogsnäringen samtidigt som skogens alla värden nyttjas på många olika sätt med både ekonomiska och icke-ekonomiska intressen.

Skogen är även en resurs för renskötsel, besöksnäring, fäbodbruk, bär- och andra livsmedelsföretag, samt friluftsliv, rekreation, jakt, vattenkvalitet och andra ekosystemtjänster. Skogsekosystemets alla arter utgör kärnan i länets biologiska mångfald. Regionalt skogsprogram i Jämtlands län är ett levande och långsiktigt forum för dialog och samverkan om nutida och framtida möjligheter och utmaningar kring skogen som naturresurs.

För att förenkla läsförståelsen i denna strategi så finns en ordlista med särskilt viktiga ord i slutet av detta dokument. Där beskrivs innebörden av vissa skogliga begrepp.

Ledorden för regionalt skogsprogram är

- faktabaserad kunskap
- samverkan
- entreprenörskap
- möjlighetsfokus
- helhetssyn
- hållbarhet.

¹ Riksskogstaxeringen (2016) Skogsstatistik. Länk: www.skogsstatistik.slu.se. [Hämtad 2020-03-25]



REGIONALT SKOGSPROGRAM

Regionalt skogsprogram i Jämtlands län har tagits fram i bred samverkan mellan Länsstyrelsen i Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen, näringslivet, forskningsaktörer och ideella föreningar. I arbetet med att ta fram skogsprogrammet har dialoger genomförts med en stor bredd av intressenter från den skogliga värdekedjan och kring många av skogens olika värden.

Östersund i april 2021

NN

XX, Länsstyrelsen i Jämtlands län

NN

XX, Region Jämtland Härjedalen

NN

XX, Skogsstyrelsen



Sammanfattning

För att hantera våra hållbarhetsproblem så som klimatförändringar och koldioxidutsläpp behöver vi ställa om vårt samhälle till en cirkulär biobaserad ekonomi. Vi behöver även hantera förlusten av biologisk mångfald. Skogen ger ett viktigt bidrag till omställningen till en biobaserad ekonomi inom ramen för miljömålen. Jämtland läns skogsprogram är framtaget i samverkan mellan myndigheter, näringslivet, ideella organisationer, akademien samt olika intresseorganisationer. Syftet är att ge vägledning inför stora och små beslut som tillsammans kommer utgöra Jämtlands län bidrag till den nationella visionen för Skogsprogrammet.

Visionen för regionalt skogsprogram i Jämtlands län uttrycks som följande: *Skogen -det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela Jämtlands län samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.*

En beskrivande målbild för skogen i länet år 2030 har tagits fram. Den handlar i korthet om ett aktivt och hållbart brukande av skogen, samtidigt som vi bevarar och utvecklar skogens naturvärden och sociala värden. Målet är att öka biomassaproduktionen, bevara biologisk mångfald, skapa goda förutsättningar för renskötsel samt andra former av brukande och nyttjande av skogen. Siktet är inställt på att bli bäst på att implementera och kommersialisera nya innovationer. Målet är också ökat byggande i trä. Skogsbruket ska vara jämställt och vi ska ha en attraktiv arbetsmarknad med en god kompetensförsörjning år 2030. Dessutom bidrar skogen till god livskvalitet. Skogen har en avgörande roll i omställningen till en bioekonomi.

Utifrån det nationella programmet fem fokusområden har följande regionala mål tagits fram:

Utifrån det nationella programmet fem fokusområden har följande regionala mål tagits fram:

- Öka tillväxt och uttag av skogsråvara från en motståndskraftig skog.
- Värna naturvärden och en grön infrastruktur
- Öka mångbruk i skogen inom hela länet.
- Stärka attraktionskraften och inkludering i skogsbruket och skogsindustrin.
- Utveckla och värna vårt gemensamma kulturarv, friluftsliv, jakt och rekreation i skogen.
- Förbättra förutsättningarna för en livskraftig renskötsel i länet.
- Öka förädlings- och innovationsgraden från skogen
- Öka kunskapen i samhället om skogen och dess betydelse för regional utveckling

Målen är uppdelade i delmål som ligger till grund för handlingsplaner med indikatorer. Handlingsplanerna planeras att revideras löpande fram till 2030. Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen ansvarar för genomförandet och uppföljningen av regionalt skogsprogram i Jämtlands län.



Jämtlands läns skogar för en växande bioekonomi och en hållbar framtid

Regeringen beslutade i maj 2018 om en ny strategi för Sveriges nationella skogsprogram. Programmets vision är *”Skogen, det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi”*. Visionen anger inriktningen av det arbete som pågår såväl nationellt som regionalt. Inriktningen för den svenska skogspolitiken ligger fast. Den vilar på två jämställda mål för produktion och miljö, de äganderättsliga principerna samt principen om frihet under ansvar.

En vision för länet kopplad till den nationella visionen uttrycks som:

Skogen

- det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela Jämtlands län samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.

Jämtland läns regionala skogsprogram utgår från skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och bygger på bred dialog, samverkan, engagemang och erfarenhetsutbyte mellan intressenter i skogens hela värdekedja. Ett regionalt skogsprogram är också en långsiktig process för fortsatt utveckling av hållbart skogsbruk.

Sverige ställer sig bakom definitionen av hållbart skogsbruk som tagits fram av Forest Europe, det paneuropeiska skogsprogrammet. *”Det hållbara skogsbruket handlar om förvaltning och nyttjande av skog och skogsmark på ett sådant sätt och i en sådan takt som upprätthåller dess biologiska mångfald, produktivitet, förnygringskapacitet, vitalitet och dess förmåga att nu och i framtiden fylla relevanta ekologiska, ekonomiska och sociala funktioner på lokal, nationell och global nivå, och som inte skadar andra ekosystem.”*²

Genom att regionalt söka möjligheter och synergier för att utveckla våra styrkor samt hantera utmaningar och målkonflikter bidrar vi till en hållbar samhällsutveckling. Skogsprogrammet kan bidra till förbättringar när det gäller ekonomi, sysselsättning, miljö och klimat, jämställdhet och integration. Ambitionen är att skogsprogrammet kommer att öka kunskapen om länets skogar och dess värden, bidra till att skapa forum för dialoger kring värden och att lyfta fram skogens roll för hållbar sysselsättning och regional utveckling. En anpassning måste också ske utifrån de pågående klimatförändringarna som ger stora effekter på skogen och skogsbruket genom att tillväxtsäsongerna blir längre, vintrarna mildare och somrarna torrare³.

² Regeringen, (2018). Nationell strategi för skogsprogram.

³ Skogsstyrelsen (2019). Klimatanpassning av skogen och skogsbruket -mål och förslag på åtgärder. Skogsstyrelsens rapport 2019/23



Det nationella skogsprogrammet sätter ramen som de regionala programmen ska kopplas till. Kärnan i det fortsatta arbetet är utveckling av företagandet, hållbarhetsaspekterna och inkluderande tvärssektoriella dialoger för en utvecklad bioekonomi. Genom samverkan och nyttjande av våra regionala styrkor har vi möjlighet att utveckla skogens värden både ekonomiskt, socialt och ekologiskt.

Vad är ett skogsprogram?

Skogsprogrammet tar sin utgångspunkt i skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skapa ökad samsyn. Skogsprogrammet är ett verktyg för hållbart brukande och bevarande av skog i samhällets omställning till en cirkulär biobaserad ekonomi. Skogsprogrammet beskrivs också som en långsiktig process för fortsatt utveckling av hållbart skogsbruk och samhällsutveckling. Det är viktigt med brett deltagande av intressenter från skogens hela värdekedja och ett helhetsperspektiv där ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter tas tillvara. Programmet ska också verka för att synliggöra skogssektorn och öka förståelsen för de olika nyttor samhället får från skogen.

Skogsprogrammet används som begrepp både för dialogprocesserna och för det dokument som beskriver vad vi vill åstadkomma.



Figur 1. Foto: Robert Henriksson





Figur 2 Foto: Mostphotos.com

Skogens betydelse för Jämtlands län

Jämtlands län är Sveriges tredje största skogslän till ytan.⁴ Vi har näst högst virkesförråd, och den näst största årliga tillväxten av alla län i landet i absoluta tal. Skogsmarken utgör cirka 70 procent av hela länets yta och över hälften av marken utgörs av produktiv skogsmark.⁵ Jämtlands län hyser en stor variation i växtlighet och djurliv, främst på grund av den varierade geologin, där en stor del av ytan utgörs av kalkrika, mjuka och lättvittrade bergarter⁶. De fjällnära skogarna har mycket höga naturvärden och är unika både i ett globalt och europeiskt perspektiv.⁷

Skogen är en resurs för regionens näringsliv. En stor del av länets bidrag till bioekonomin kommer ifrån skogen och skogsnäringen bidrar till sysselsättning och tillväxt i hela länet.⁸ Jämtlands län är det län där sysselsättningen inom skogsbruk är störst i förhållande till total sysselsättning.⁹ En annan viktig del i den regionala bioekonomin är förädlingsindustrin som förädlar skogsråvaran. Enskilda skogsfastigheter kan utgöra bas för landsbygdsföretagandet.

Renskötseln har en viktig roll i länet både för näringslivet och kulturen. Olika betesområden har egenskaper som är betydelsefulla för renskötseln utifrån väderförhållanden och årstid. Under

⁴ SLU (2016). Riksskogstaxeringen. Länk: www.skogsstatistik.slu.se. Hämtad: 2020-03-25

⁵ SLU (2016). Riksskogstaxeringen. Länk: www.skogsstatistik.slu.se. Hämtad: 2020-03-25

⁶ SLU Artdatabanken (2020). Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer-rödlistade arter i Sverige 2020,

⁷ Skogsstyrelsen (2020). Fjällnära skog -underlag till skogsutredningen.

⁸ Bioekonomi -regioner i samverkan (2019) Regional statistik. Länk:

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiaMjQ4NTFkZjgtMmlyZC00NGNkLTgwNzAtN2MzOTFhZGU2NjBliiwidCI6IjlyZjA4NWJlLW11MjMtNGVhYS05YT13LTQyZjZjYjExZTBiNiIsImMiOiJh9%20>

⁹ Region Jämtland Härjedalen (2019) Strukturanalys för Jämtlands län, Regionala utvecklingsförutsättningar i Jämtland Härjedalen, 2019,



vintern vistas renarna i skogslandskapet för att beta mark- och hänglavar. Renbetet har betydelse för öppna landskap och biologisk mångfald, främst i fjälllandskapet.

Naturbaserade upplevelser som skidåkning, vandring och fiske är basen i länets besöksnäring. I Jämtlands län har besöksnäringen nationellt sett störst betydelse i förhållande till befolkningens storlek.¹⁰ Skogen är den vanligaste miljön för friluftsliv och såväl produktionsskogar som skyddade skogar används vid friluftaktiviteter. Vissa av dessa skogar söker sig folk till, andra vistas folk i för att de råkar finnas i närheten.¹¹

Frihet under ansvar

Den svenska skogspolitiken brukar ofta sammanfattas under devisen Frihet under ansvar.

Med frihet menas att skogsvårdslagstiftningen innehåller ganska få styrande och tvingande regler. För övrigt har du som skogsbrukare stor frihet att välja inriktning för ditt skogsbruk och anpassa metoderna efter det. Ett av syftena med friheten är att det ska bidra till ett anpassat och varierat brukande av skogarna.

Skogspolitiken har sin utgångspunkt i principen om en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Inriktningen uttrycks i två jämställda skogspolitiska mål. Det finns två mål:

1. Skogen ska ge hög och värdefull virkesproduktion.
2. Skogens miljövärden ska bevaras och utvecklas.

De här två målen är lika viktiga och ska gå att förena. En ramlag anger de yttersta gränserna medan mjuka styrmedel som information och rådgivning ska utgöra medlen för att påverka skogsägarna i den riktning som skogspolitiken stakar ut.

Det så kallade sektorsansvaret innebär att det är ett gemensamt ansvar för skogssektorn att nå de skogspolitiska målen, där olika skogsägare mer eller mindre bidrar till att målen uppnås.

Fäbodbruket samt bär- och andra livsmedelsföretag är beroende av skogen och bidrar till länets utveckling. Skogen är också viktig för rekreation genom skogens hälsobringande effekter, jakten som fritidsaktivitet och matförsörjning samt som kulturmiljövärden med historiska fysiska lämningar och berättelser. Skogarna bidrar även med andra ekosystemtjänster (figur 6) såsom rent vatten, pollinerade växter och mycket mer¹².

Skogsägarna är nyckelaktörer och har en avgörande roll i arbetet för en växande och cirkulär bioekonomi, utveckla och bevara natur- och kulturvärden samt skapa möjligheter till nya typer av sysselsättning.

¹⁰ Region Jämtland Härjedalen (2020). Läget i länet. Länk: www.lagetilanet.regionjh.se

¹¹ Skogsstyrelsens, [Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation vid skogsbruk](#)

¹² Naturvårdsverket (2020) Ekosystemtjänster. Länk: [Ekosystemtjänster - Naturvårdsverket \(naturvardsverket.se\)](http://Ekosystemtjanster - Naturvardsverket (naturvardsverket.se))

Hämtad 2020-12-10



I bilaga 1 ges en utförligare beskrivning av skogen i Jämtlands län som främst ska ses som en nulägesbeskrivning för 2020.



Figur 3. Skogens ekosystemtjänster. Illustration Bo Persson

Skogens ekosystemtjänster

Vårt samhälle är beroende av biologisk mångfald, fungerande ekosystem och leverans av ekosystemtjänster. Funktioner, strukturer och processer i ekosystemen tillhandahåller ekosystemtjänster, som i sin tur skapar nyttor för oss människor.

Ekosystemtjänster delas ofta in i fyra kategorier:

Försörjande: att ekosystemen tillhandahåller råvaror för produktion av exempelvis mat, dricksvatten, fiberråvara och bioenergi.

Reglerande: till exempel luft- och vattenrening, vattenreglering, kolbindning och pollinering.

Kulturella: att ekosystemen tillhandahåller naturmiljöer lämpliga för till exempel friluftsliv, rekreation och pedagogik.

Stödjande: är förutsättningen för att övriga tjänster ska fungera, exempelvis fotosyntes, jordmånsbildning och biogeokemiska kretslopp.





Figur 4. Illustration: Selma Strand

En beskrivande målbild för skogen i länet år 2030

I Jämtlands län har vi ett aktivt och hållbart brukande av vår största naturresurs, skogen, samtidigt som vi bevarar och utvecklar skogens naturvärden och sociala värden.

Mängden biomassa som produceras har ökat under de senaste tio åren genom ett ansvarsfullt ägande och brukande. Länet har kommit långt i utvecklingen mot en cirkulär bioekonomi. Vi är kända för vårt aktiva utvecklingsarbete när det gäller olika typer av skogsproduktion och för vår vilja att prova nya metoder samt vårt fokus på miljöhänsyn. I våra skogar arbetar vi aktivt med att bevara den biologiska mångfalden och flera av de arter som var hotade 2020 bedöms nu vara livskraftiga. Avsättningar till naturvård är representativa för länets naturtyper, här finns både barr- och lövskog av olika slag och en grön infrastruktur med goda livsmiljöer för naturligt förekommande arter. Det finns goda förutsättningar för naturbetesbaserad renskötsel i skogslandskapet. Här finns en livskraftig renskötsel.

Våra växande skogar binder kol och fungerar som en stor kolsänka med nationella mått mätt. Samtidigt är skogsråvaran ett av de viktigaste bidragen till att ställa om till en cirkulär bioekonomi. De som äger skogen agerar ansvarsfullt och aktivt oavsett om det är stora bolag, privatpersoner, skogsägare som bor i eller utanför länet. Ägarstrukturen är blandad vad gäller bakgrund och könstillhörighet. Makten över ägandet är delat och jämställt. Skogsföretagandet är lönsamt och



skapar olika värden och ekosystemtjänster för både ägare, medborgare och samhället. Regler för markanvändningen är tydliga och långsiktiga. Markägare får ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning de har rätt till. Viltstammen är i balans med fodertillgången genom god samverkan mellan jägare, skogsägare och förvaltande myndighet.

Arbetet i skogen är mångsidigt, utvecklande och intressant och lockar många oavsett bakgrund och könstillhörighet. Det finns bra och moderna utbildningar i länet för de som vill arbeta inom skogsbruk eller vidareförädling av varor och tjänster från skogen.

Det byggs mycket i trä i länet, träråvara nyttjas för såväl hus som broar. Kommuner och andra myndigheter har gått före och ställer krav i sina upphandlingar för köp av bästa kända miljöalternativ på marknaden. Flera trähusföretag är framgångsrika på nationell och internationell marknad. Det sker ett ständigt utbyte mellan företagen och forskningen vid Mittuniversitetet i Östersund och övriga utvecklingscentra både inom och utanför länet, vilket leder till nya produkter och tjänster med skogen som bas. Vi ligger i framkant gällande utvecklingen av framtidens produkter från skogen. Vi implementerar ny forskning i aktivt skogsbruk, ur både miljö- och produktions aspekter.

Länet är känt för spännande matprodukter och eftertraktade upplevelser kopplade till skogen som bidrar till en utvecklad besöksnäring. Skogen och naturen lockar besökare från hela världen till vårt län. Skogen ger oss livskvalitet och bidrar till ökad folkhälsa. Många människor utspridda över hela länet har sin inkomst från skogen och förädling kopplat till den, vilket är en bas för en positiv utveckling på landsbygden. Olika intressenter har en god dialog som leder till bra samverkanslösningar.

Kunskapen om vår viktigaste resurs, skogen, och hur den kan bidra till hållbar regional utveckling är stor hos medborgare i alla åldrar och beslutsfattare. Vi jobbar ständigt, proaktivt och långsiktigt i dialog om skogens betydelse och hur vi jobbar för hållbart skogsbruk. Skogen fungerar som en naturlig läroplats.



Fem fokusområden och våra mål

Det regionala skogsprogrammet utgår från skogens ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och bygger på bred dialog, samverkan, engagemang och erfarenhetsutbyte i skogens hela värdekedja. Strategin för skogsprogrammet utgör en plattform för genomförandet av skogspolitiken fram till 2030. Den nationella strategin har fem fokusområden vilka vi väljer att utgå ifrån även på det regionala planet. I det regionala arbetet med skogsprogrammet har vi formulerat mål och delmål som utgör Jämtlands läns bidrag till dessa fokusområden.

För länet finns även en beskrivande målbild för 2030 som redovisas inledningsvis i strategin. Våra mål är konkretiserade under olika fokusområden och är framtagna i samverkan genom workshoppar med brett deltagande, programråd, remissvar och styrgrupp.

De regionala målen är följande (med utgångspunkt i nuläget 2020):

- Öka tillväxt och uttag av skogsråvara från en motståndskraftig skog.
- Värna naturvärden och en grön infrastruktur
- Öka mångbruk i skogen inom hela länet.
- Stärka attraktionskraften och inkludering i skogsbruket och skogsindustrin.
- Utveckla och värna vårt gemensamma kulturarv, friluftsliv, jakt och rekreation i skogen.
- Förbättra förutsättningarna för en livskraftig renskötsel i länet.
- Öka förädlings- och innovationsgraden från skogen
- Öka kunskapen i samhället om skogen och dess betydelse för regional utveckling

Respektive mål är sedan nedbrutet till delmål med tillhörande indikatorer som ska följas upp regelbundet. I de kommande handlingsplanerna för skogsprogrammet kommer åtgärder att föreslås för att uppnå delmålen och sedermera även huvudmålen samt visionen för det nationella skogsprogrammet.



Figur 5. Nationella skogsprogrammet. Illustration Itziar Castany Ramirez.



Fokusområde 1. Ett hållbart skogsbruk med ökad klimatnytta

Regionala mål:

- Öka tillväxt och uttag av skogsråvara från en motståndskraftig skog.
- Värna naturvärden och en fungerande grön infrastruktur

Nulägesbeskrivning 2020

Regionala möjligheter

I Jämtlands län finns stora skogliga råvarutillgångar avseende areal och virkesförråd. Det finns stor potential att öka virkesförrådet genom att öka tillväxten i skogen. Skogen är en viktig resurs i länet som kolsänka och kolförråd. Jämtland läns skogar har stor betydelse för ett klimatsmart omställningsarbete vid ersättandet av fossila råvaror.

Nationellt mål:

En hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång på nationell biomassa från den svenska skogen, inom ramen för att de nationella miljömålen nås.

Jämtlands län har möjligheter att hitta samverkansformer där olika intressen kan mötas ekonomiskt, ekologiskt och socialt och profilera länet som en förebild när det gäller att förena de tre aspekterna av hållbarhet. Synergieffekter bör finnas i fokus gällande brukande och nyttjande av skogen. Redan idag finns arenor där synergieffekterna kan växa. Exempelvis Mittuniversitet, Grönt Center i Ås och Länets forum för Levande skogar.

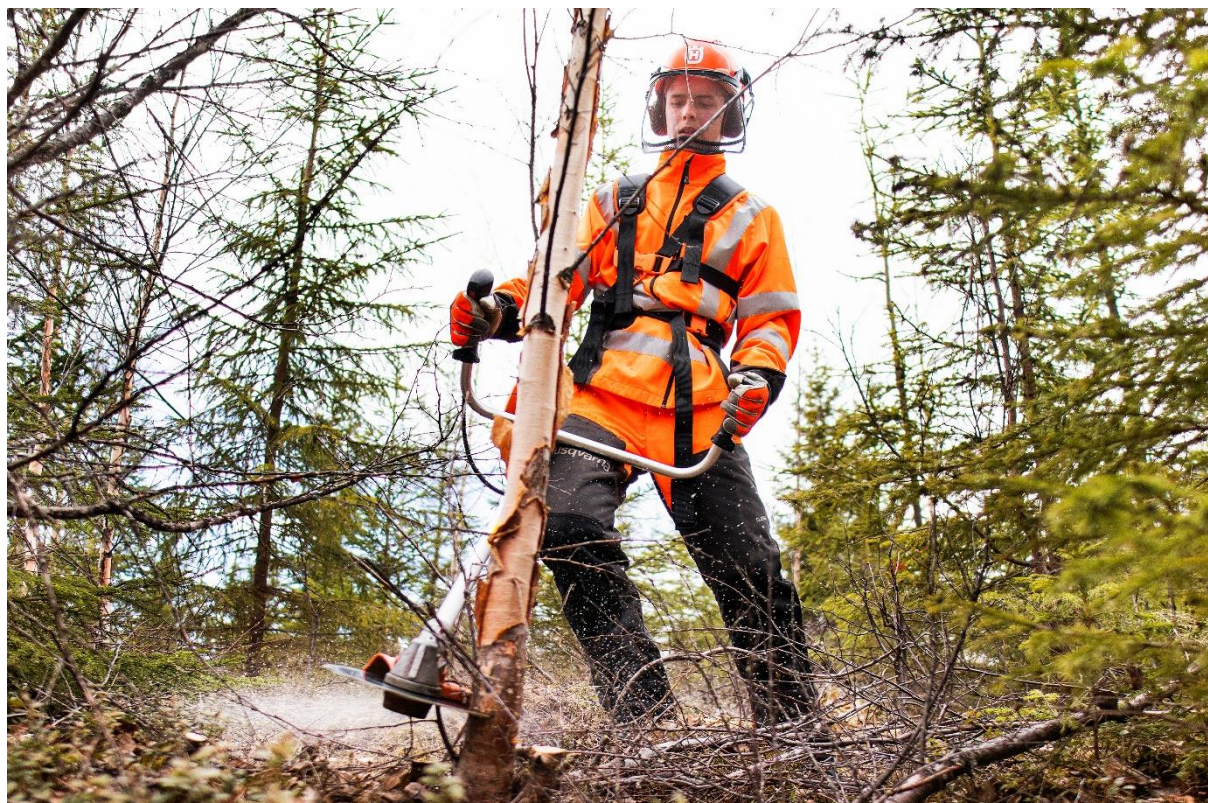
I länets Energi- och klimatstrategi lyfts skogen som en viktig del för att Jämtland ska vara fossilbränslefritt till 2030.¹³ Där lyfts bland annat insatsområden gällande att nyttja trä och biomaterial som råvara vid byggnation och renovering samt att ersätta energikrävande och oljebaserade material med biobaserade och cirkulära material.

Det finns en potential att öka tillväxten i skogen genom förbättrade skötselåtgärder, vilket bland annat beskrivs i Samverkansprocessen för skogsproduktion¹⁴. Tre insatsområden bedöms stå för 70–80 procent av den möjliga potentialen för skogsproduktion; aktiv klövviltsförvaltning, bästa möjliga skogsodlingsmaterial och skogsskötsel för hög och värdefull tillväxt.

¹³ Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen (2019). Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län, Energi- och klimatstrategi 2020–2030.

¹⁴ Skogsstyrelsen (2020). Samverkansprocess skogsproduktion.





Figur 6. Foto: Robert Henriksson/Torsta AB

I ett globalt perspektiv är bandet med den fjällnära skogen uppmärksammat för sina naturvärden¹⁵. I Jämtlands län förekommer fortfarande stora sammanhängande partier av äldre skogar med ingen eller liten påverkan av ett storskaligt skogsbruk vilket resulterat i o-fragmenterade områden utan vare sig vägar eller föryngringsavverkningar.

Arbetet med Grön infrastruktur är en viktig del i att öka naturvårdsnyttan i skogen. Grön infrastruktur syftar främst till att bevara och länka ihop naturvårdsområden i ett landskap som annars fragmenteras. Ett annat sätt att öka miljönyttan i skogsbruket är använda målbilderna för god miljöhänsyn vid praktiskt skogsbruk. Målbilderna har tagits fram gemensamt i skogssektorn. Att arbeta på landskapsnivå med grön infrastruktur är en viktig del i arbetet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Klimatförändringarna är i sig ett växande hot för biologisk mångfald. Betydelsen av en utvecklad grön infrastruktur, det vill säga fungerande samband mellan viktiga naturtyper i landskapet i relation till spridningsförmågan hos de arter som är knutna till dem, ökar starkt då klimatet ändras i den takt som sker idag.¹⁶

De frivilliga avsättningarna till naturvård i länet är högst i en nationell jämförelse, mätt i andel av den produktiva skogsmarksarealen.¹⁷ Att fokusera på avsatta områdets kvalitet och

¹⁵ Skogsstyrelsen (2020). Fjällnära skog -underlag till skogsutredningen.

¹⁶ Skogsstyrelsen (2019). Fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålet Levande skogar, 2019:1,

¹⁷ Pro Natura (2019). Analys av skyddad skog i Jämtlands län. Länk: <https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/om-oss/om-lansstyrelsen-i-jamtlands-lan/vart-uppdrag/regionalt-skogsprogram.html> [Hämtad: 2021-01-27]



funktion i högre grad än arealmål och procentsatser är en möjlighet för att nå syftet med miljömålet Levande skogar.¹⁸



Figur 7. Foto: Linnéa Forssén

¹⁸ Riksrevisionen (2018) Skyddet av värdefull skog, Riksrevisionen 2018:17 Länk: www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2018/skyddet-av-vardefull-skog.html [Hämtad 2021-01-27]



Regionala utmaningar

Klimatförändringarna ökar risken för negativ påverkan på de nyttor som vi använder från skogen och skogslandskapet. I den regionala handlingsplanen för klimatanpassning konstateras att skogsnäringen påverkas av det förändrade klimatet och det finns ett stort behov av att identifiera och förebygga de risker detta kan komma att innebära i framtiden. Antalet perioder med hög risk för skogsbrand förväntas öka (undantaget fjällområdena). Även högriskperiodernas längd bedöms öka. Klimatförändringarna innebär ökade risker för skogsbränder, skadegörare, erosion och negativ påverkan på infrastruktur, virkesförsörjning samt biologisk mångfald.¹⁹

En annan utmaning att arbeta med är klöviltets, främst älgens, påverkan på skogarna genom betesskador vilket sänker tillväxten och påverkar både ekonomi och koldioxidinbindning negativt. Formaliserade forum för viltförvaltning finns men det finns fortfarande utvecklingspotential med mer fokus på åtgärder för att möjliggöra en hållbar och ökad tillväxt av skogsråvara och en större variation av trädslag i skogen såsom rönn, asp och sälg.

De flesta av miljökvalitetsmålen som påverkas av skogsbruk är idag inte uppnådda, exempelvis Levande skogar och ett rikt djur- och växtliv.²⁰ Förlusten av biologisk mångfald tillsammans med klimatförändringarna lyfts som de två största utmaningarna i miljöarbetet.

Det finns mål för avsättningar men saknas tillräckliga medel till att ersätta markägare. Det saknas delvis kunskap om skyddsvärda områden, skyddsbehov och frivilliga avsättningar. Kunskapen om skydd och avsatta områden behövs för en högre grad av strategisk planering och prioritering av skyddsbehov eller för särskild skötsel.²¹

¹⁹ Skogsstyrelsen (2019). Klimatanpassning av skogen och skogsbruket -mål och förslag på åtgärder. Skogsstyrelsens rapport 2019/23

²⁰ Länsstyrelsen Jämtlands län (2020). Miljömålsuppföljning 2020, Jämtlands län. Länk: <https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/tjanster/publikationer/2020/miljomalsuppfoljning-2020.html> [2021-01-27]

²¹ Riksrevisionen (2018) Skyddet av värdefull skog, Riksrevisionen 2018:17 Länk: www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2018/skyddet-av-vardefull-skog.html [Hämtad 2021-01-27]



Nationellt skogsprogram: Fokusområde 1

För en god och säkerställd tillgång på biomassa behövs åtgärder för hållbar tillväxt i den svenska skogen.

Behovet av förnybar råvara för ett biobaserat samhälle ska tillgodoses inom ramen för skogspolitikens jämställda mål, inklusive miljömålen och de tre dimensionerna av hållbarhet.

En hållbar skoglig tillväxt förutsätter att skadorna på växande skog begränsas, framförallt betesskador. Åtgärder för anpassning till ett förändrat klimat bör integreras med åtgärder för tillväxt och begränsning av skador.

Skogsbrukets miljöarbete behöver förbättras ytterligare och effektiviseras för att främja ett variationsrikt skogslandskap och skogens ekosystemtjänster där nationella miljömål nås.

Delmål

Öka tillväxt och uttag av skogsråvara från en motståndskraftig skog.

- Öka andelen av skogarna som sköts enligt bästa tillgängliga metoder och kunskap.
- Uppfylla målen i älgförvaltningen, klövviltstammarna ska vara i balans med foderresursen och skadorna på växande skog ska vara på en acceptabel nivå.
- Andelen råvara med god virkeskvalité ökar.
- Våra skogar ska vara motståndskraftiga mot klimatförändringar och dess effekter.
- Det ska finnas en välfungerande utbyggd infrastruktur av vägar, järnvägar och bredband som säkerställer tillgången på biomassa från skogen.
- Arbetsmaskinerna i skogsindustrin och i skogsbruket ska inte använda fossila drivmedel.

Värna naturvärden och grön infrastruktur.

- Skapa en välfungerande grön infrastruktur, för biologisk mångfald och särskilt de arter som kräver lång trädkontinuitet samt kontinuitet av död ved.
- Dialogen mellan markägare och myndigheter i arbetet med grön infrastruktur ska fungera väl.
- Skogsägare och de som arbetar med skogen ska ha god kunskap om naturvärden och hänsynstagande vid skogsskötsel och avverkning.
- Öka fokus på att utveckla kvalitet och funktion genom skötsel i frivilligt och formellt avsatt skogsmark, där detta är lämpligt, med syfte att öka naturvårdsnytan.



Fokusområde 2. Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela länet

I ett svenskt sammanhang beskrivs mångbruk av skog ofta som nyttjande av skogsmark för flera ändamål. Med mångbruk menas att skogen används för flera olika syften såsom skogsbruk, naturturism, rennäring, naturvård, träförädling, jakt, trivsel, ideellt föreningsliv, rekreation, folkhälsa, arena för kulturyttringar med flera. Syftena kan vara kommersiella eller icke-kommersiella.²²

Regionala mål:

- Öka mångbruk i skogen inom hela länet.
- Stärkt attraktionskraften och inkludering i skogsbruket och skogsindustrin.
- Utvecklat och värnat vårt gemensamma kulturarv, friluftsliv, jakt och rekreation i skogen.
- Förbättrat förutsättningarna för en livskraftig renskötsel i länet.

Nulägesbeskrivning 2020

Regionala möjligheter

En tradition av mångbruk av skogen finns i länet, vilket skapar förutsättningar för en levande landsbygd. Många duktiga entreprenörer skapar affärer med skogen som bas. Med detta följer en potential för tillväxt och nya typer av tjänster utifrån skogens alla värden. Möjligheter finns att kombinera skogsbruk med andra verksamheter som till exempel småskalig träförädling, kombination med jordbruk och djurhållning, aktiv fäboddrift, möjligheter att utveckla jakt- fiske- och naturturism samt lokal matproduktion. Skogen är en förutsättning för naturbetesbaserad och livskraftig renskötsel. Den goda tillgången på vilt ger möjlighet till egen jakt, jaktföretagande och lokal matproduktion.

Det finns flera goda exempel i länet på användande av nyttjanderättsavtal som reglerar och tydliggör nyttjandet av någon annans skog för affärsverksamhet. Att jobba med markägaravtal, utifrån respekt för äganderätten och under marknadsmässiga former, kan vara ett sätt att utveckla förutsättningar för nya affärsmöjligheter. Vi har goda exempel där lokala aktörer samverkat genom ekonomiska och sociala lösningar. Ekosystemtjänsterna i skogen är avgörande för långsiktighet och hållbar utveckling, vissa av dem kommersialiseras redan idag och det kan komma att utvecklas nya framöver.

²² Nationella skogsprogrammet, arbetsgrupp 1, 2016.



Nationellt mål:

Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet har målet att öka sysselsättningen, stärka hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling med beaktande av skogens sociala värden. Kompetensen hos såväl kvinnor som män ska tillvaratas i arbetet, inklusive kompetensen hos nyanlända.



Figur 8. Renskötsel. Foto: Robert Henriksson

I länet finns flera kunskapscentra med koppling till mångbruk av skog. Torsta AB bedriver landsbygdsutveckling med fokus på de gröna näringarna på uppdrag av Region Jämtland Härjedalen. I länet finns även Eldrimner som är nationellt resurscentrum för mathantverk. Inom kulturmiljöområdet finns nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK) och Jamtli (Jämtlands länsmuseum). Mittuniversitetet bedriver forskning där bland annat besöksnäring, markanvändning och naturskydd i skog och fjäll studerats, liksom samisk renskötsel. Dessutom finns vid Mittuniversitetet forskare i nationalekonomi som studerar ekonomiska effekter av markkonflikter och andra skogliga frågor. Andra områden som studerats är skogsnäringens framväxt i Norrlands inland och skogens roll i regionens kulturarv. Forum för genusvetenskap kan bidra till ökad kunskap om vilka normer och strukturer som finns inom skogsnäringen. En ökad kunskap om normer och strukturer inom skogsnäringen kan leda till att göra skogsnäringen mer attraktivt, intressant och inkluderande.

Digitaliseringen ger nya möjligheter till att utveckla, förpacka och marknadsföra olika tjänster från skogen.



Regionala utmaningar

Kompetensförsörjningen till skogsnäringen behöver säkerställas och branschen måste vara attraktiv och inkluderande. En avgörande del i kompetensförsörjning och attraktivitet är att skapa en kultur i branschen som är inkluderande för alla grupper i samhället.

Nationellt Skogsprogram: Fokusområde 2

För att skogen ska kunna brukas på ett mångsidigt, aktivt och hållbart sätt bör kunskapen om skogens alla värden samt allemans- och äganderätten öka i samhället.

För att stärka incitamenten för företagande med skogens alla värden som bas bör den regionala nivån användas. Ökad jämställdhet och mångfald i skogssektorn bör bidra till detta arbete.

Samverkan och dialogen mellan olika intressenter i skogen kan förbättras. När dialogen mellan intressen om hur skogen ska nyttjas inte fungerar finns det risk för konflikter och problem. Det finns verktyg för att förbättra processer inom samverkan för att motverka målkonflikter.²³ Dialoger och samverkan tar tid och resurser för alla inblandade men i längden kan det leda till fler jobb och en fortsatt utveckling i hela länet.

Omfattande nyttjande av allemansrätten (kommersiellt eller oorganiserat) kan ibland leda till ökad nedskräpning, slitage på naturmiljöer och andra konflikter. Markägare kan ställas inför svåra situationer när kunskapen om allemansrätten ibland saknas hos allmänheten. Det är viktigt att hitta fungerande former för nyttjandet av annans mark när mängden besökare ökar eftersom det kan skapa utmaningar för andra verksamheter. Detta gäller inte bara i organiserad form utan även oorganiserat friluftsliv.²⁴

Det saknas kartläggningar om mångbruk²⁵, efterfrågan och utbud i länet samt förutsättningar och hinder för företagandet.

²³ Johansson, J., Bjärstig, T. och Sandström, C. (2020). Vägar till effektiva samverkansprocesser – styrning, deltagande och dialog inom skogspolitikens ramar. Future Forests Rapportserie 2020:3. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå.

²⁴ Uppgift från Sandra Wall-Renius Mittuniversitetet.

²⁵ Tillväxt, mångbruk, värdeskapande av skogen som resurs. Underlagsrapport skogsprogrammet 2016.





Figur 9. Friluftsliv. Foto: Robert Henriksson

Delmål

Öka mångbruk i skogen inom hela länet.

- Förädlingsvärdet i skogliga värdekedjor ska öka.
- Det ska finnas fler produkter och tjänster med bas i våra skogar.
- Sysselsättning med skogen som bas ska öka.
- Konflikterna ska minska mellan olika intressen och näringar.
- Det ska finnas fler långsiktigt hållbara företag inom de skogliga värdekedjorna.
- Användandet av nyttjanderättsavtal ska vara väl etablerat.
- Kunskap om och förståelse för, betydelsen av olika rättigheter såsom äganderätt, allemansrätt och renskötselrätt ska vara god hos företagare inom mångbruket.

Stärk attraktionskraften och inkluderingen i skogsbruket och skogsindustrin

- Skogsnäringens företagande och ägande ska vara jämställt oavsett bakgrund och könstillhörighet.
- Andel kvinnor som startar företag inom skogsbranschen ska öka.
- Utbildningar till yrken inom skogsnäringen ska vara attraktiva för alla oavsett bakgrund och könstillhörighet.
- Det ska finnas ett aktivt arbete som vänder sig till barn och unga för att öka intresset för skogen.
- Skogsbranschen i länet ska attrahera, behålla och utveckla kompetenta medarbetare med olika bakgrund, erfarenhet och könstillhörighet.



REGIONALT SKOGSPROGRAM

Utveckla och värna vårt gemensamma kulturarv, friluftsliv, jakt och rekreation i skogen

- Skador av skogsbruk på forn- och kulturlämningar, vattenmiljöer och hänsynskrävande biotoper ska vara mycket sällsynta.
- Målbilder för god miljöhänsyn ska vara väl implementerade hos alla länets företag som har verksamhet i skogen.
- Konflikterna ska minska mellan olika intressen och näringar, bland annat genom att hitta synergier och samarbeten.
- Kunskap om kulturarvet rörande jord-, skog- och samiskt brukande av skogen ska vara tillgängligt och kan tas till vara i utveckling av nya bruksmetoder.
- Skogens historia och betydelse för länets utveckling ska vara tillvaratagen och levandegjord.
- De fysiska forn- och kulturlämningarna ska vara dokumenterade och lättillgängliga för skogsbrukets aktörer.

Förbättra förutsättningarna för en livskraftig renskötsel i länet

- Tillgång på mark- och hänglav ska vara god.
- Det ska finnas fungerande flyttleder för renskötseln.
- Öka förståelsen mellan renskötseln och skogsbruket.
- Information om olika skogsmarkens betydelse för renskötseln ska vara lättillgänglig.
- Myndigheterna ska ha god kunskap om renskötsel och dess villkor.



Figur 10. Fäbodrar. Foto: Länsstyrelsen Jämtlands län



Fokusområde 3. Innovationer och förädlad skogsråvara i världsklass.

Regionala mål:

- Öka förädlings- och innovationsgraden från skogen

Nulägesbeskrivning 2020

Regionala möjligheter

Jämtlands län kan bli bland de bästa på att implementera och kommersialisera ny forskning inom den skogliga bioekonomin. Vårt län kan vara lyhört för att ta in det som är nydanande för vår industri. Industrin ska stödjas till att ändra sina processer så att innovationer kan omföras till företagande. Entreprenörer som lyckas fånga marknadsimpulsen och möta efterfrågan kan bidra i. Det kan också handla om att förenkla, förbättra och effektivisera varor och tjänster exempelvis för att bli bättre på att ta fram råvaran.

Nationellt mål:

Svensk skogsnäring ska vara världsledande när det gäller att skapa och tillvarata innovationer och att hållbart producera förädlad skogsråvara för en växande bioekonomi samt tillgodose efterfrågan på hållbara fossilfria varor och tjänster på globala marknader.

I Jämtlands län finns en stark entreprenörskultur och träförädlade företag i form av sågverk, hyvlerier, pelletstillverkning, stolptillverkning och trähusfabrikanter. Många skogsentreprenadföretag, förädlingsföretag och arbetstillfällen är spridda över hela länet. Här finns flera trähustillverkande företag, som genom att de finns i länet och har kompetens, ger förutsättningar och möjlighet till ökat industriellt byggande av trähus. I regionerna Jämtland och Västernorrland ligger Mittuniversitetet med ett antal relevanta forsknings och utbildningsenheter, bland annat Forskningscentra ETOUR (turismforsknings centrum) Östersund och FSCN, (Fibre Science and Communication Network) i Sundsvall. I Östersund finns Mittuniversitetets utbildning av byggingenjörer för hållbart byggande.

Mittuniversitetet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet är starka forskningsinstitutioner kring skog och trä i norra Sverige. I Trondheim, Norge, finns också omfattande forskningskapacitet kring skog och trä.

Norra Sverige är ledande i utveckling kring skog, trä, massa, papper och har även omfattande fiberforskning samt forskning kring nya produkter från skogen. Här finns också världsledande



skogsindustri med egen forskning, samt forskningsinstitut som RISE, där Processum²⁶ ingår. I Jämtland finns dessutom Norraskogs forskningsstiftelse med inriktning att främja lönsamheten i familjeskogsbruket.

I Jämtlands län finns flera företag inom trähusbyggande. En ny lag om klimatdeklaration av byggnader som uppförs (föreslås träda i kraft 2022) kan driva på trähusbyggande. Den syftar till att öka kunskapen om klimatpåverkan vid uppförande av byggnader och att på sikt minska klimatpåverkan²⁷. I Jämtland läns energi- och klimatstrategi lyfts också ökad användning av trä vid byggnation och renovering.²⁸

Jämtlands län har även möjlighet att ligga i framkant gällande utfasning av fossila drivmedel vid transport vilket finns med i Jämtland läns energi- och klimatstrategi. Även transport och vid skogsbruksåtgärder kan fossila drivmedel fasas ut. Arbetet har nationellt inletts genom *Skogsnäringsens färdplan för fossilfri konkurrenskraft*.

Nationellt Skogsprogram:

Fokusområde 3

I en växande cirkulär och biobaserad ekonomi och ett fossilfritt samhälle ska skogsnäringsen och skogsråvaran ha en central roll. För detta krävs innovationer och nya varor, tjänster och processer och en samverkan mellan offentliga och privata aktörer. Efterfrågan, både i Sverige och utomlands, på hållbart producerade, förnybara produkter bör stimuleras.

Regler och andra styrmedel som berör företagande baserat på förädling av skogsråvara bör utformas så att de utgör goda ramvillkor i en växande bioekonomi och bidrar till hållbar utveckling.

Ett ökat industriellt byggande i trä av hållbart producerad skogsråvara bör främjas för att öka klimatnyttan, bostadsbyggande, export och sysselsättning i hela landet.

²⁶ RISE Processum är en industrinära bioraffinaderiutveckling från laboratorie- till demonstrationsskala.

²⁷ Boverket (2020) Klimatdeklaration vid uppförande av byggnad. Länk: <https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/klimatdeklaration/>. Hämtad [2020-11-19]

²⁸ Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen (2019). Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län, Energi- och klimatstrategi 2020–2030.





Figur 11. Träindustri. Foto Norra Skog/ Sandra Lee Pettersson

Regionala utmaningar

Huvuddelen av Mittuniversitetets forskning inom skogsindustri är placerad i Sundsvall och är kopplad till storskalig industriutveckling. Det saknas även andra starka forskningsinstitutioner runt skog och trä i länet kopplade till skogsindustri och förädling av skogsråvara och strukturer som demoanläggningar och testbäddar som i sin tur skulle kunna leda till avknoppningar av nya företag. Förädlingsföretagen i länet är oftast mindre utan egna forskningsresurser. Det finns en brist i möjligheten att kommersialisera forskning och innovation hos små- och medelstora företag inom skogssektorn. Det saknas tillgängligt riskvilligt kapital för innovationsutveckling.

Mycket av skogsråvaran exporteras från länet, utan att förädlas lokalt. För mindre aktörer med behov av att hitta specialsortiment kan det vara svårt att hitta råvara utifrån rådande flöde och skötselmetoder av virkesråvara. För exempelvis byggnadsvården som är i behov av tätvuxna och gamla stammar krävs det långsiktiga satsningar med riktad skogsskötsel för att säkerställa ett framtida behov.

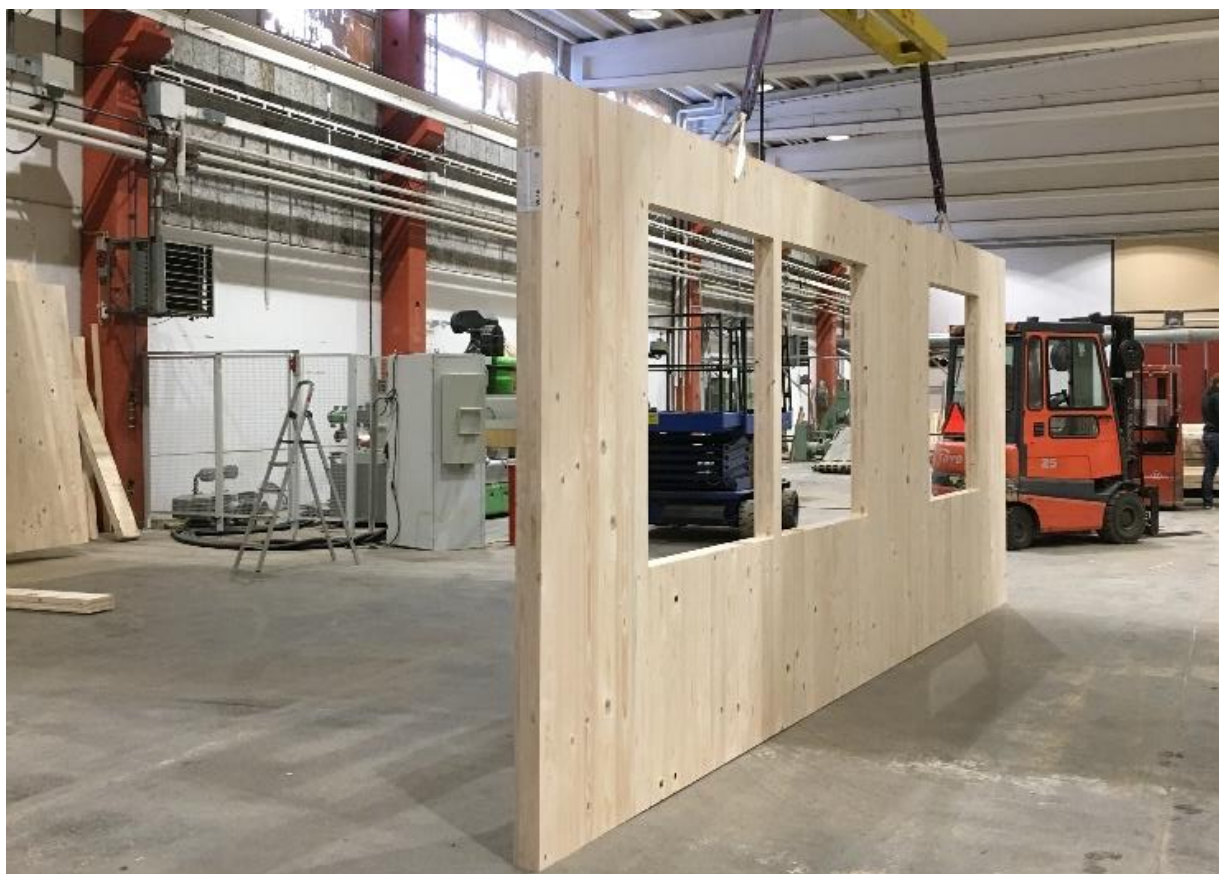
Det är en utmaning att använda all relevant kunskap från Mittuniversitetet och andra kunskapscentrum. Att korta tiden från forskningsresultat till implementering är viktigt men också att utveckla bryggan mellan forskning och näring som kan ge ännu mer behovsdriven forskning.



Delmål

Öka förädlings- och innovationsgraden från skogen

- Skogsråvarans och skogsnäringens betydelse i en växande bioekonomi ska vara tydlig.
- Det ska finnas goda förutsättningar för befintlig och ny industri att öka förädlingsvärdet samt utveckla nya produkter och tjänster.
- Länet ska vara en föregångare i att implementera och kommersialisera forskning och innovation.
- Industriellt byggande i trä ska öka.
- Kommunerna i länet ska få stöttning i arbetet med trähusbyggnadsstrategier.
- Det ska finnas goda förutsättningar att utveckla nya idéer till säljbara produkter.
- Skogens biomassa för omställning till bioekonomi ska tas till vara.



Figur 12. Produktion av trähus. Foto: Isotimber



Fokusområde 4. Hållbart brukande och bevarande av skogen som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete

Nulägesbeskrivning 2020

Regionala möjligheter

I ett globalt samhälle så är det lokala viktigare än någonsin; tänk globalt, agera lokalt. Länet är framstående på många punkter. Entreprenörskap och regional utveckling har lett till att hela länet lever. Länets höga naturvärden är dessutom en förutsättning för ett hållbart skogsbruk. Norra Sverige har mycket skog och en lång tradition av att bruka skogen. Jämtlands län har ett näringsliv och en ekonomi som till stor del bygger på brukandet av skogen. Den regionala kunskapen behöver värnas och lyftas internationellt och europiskt för att fortsatt utveckla ett hållbart skogsbruk.

Jämtlands län har redan idag en direktlänk till EU genom Europa Forum Norra Sverige och North Sweden tillsammans med Västerbottens-, Norrbottens- och Västernorrlands län. Detta gör det möjligt att lyfta Jämtland läns skogars roll och betydelse i Europa.

Nationellt Skogsprogram: Fokusområde 4

Sverige ska ha en tydlig röst i världen, inom EU, FN och i övriga internationella sammanhang om skogens roll för hållbar utveckling och i en växande bioekonomi. Såväl hållbart brukande som bevarande av skog är viktigt. Skogssektorns globala konkurrenskraft bör stärkas genom ett aktivt påverkansarbete för goda ramvillkor för hållbar produktion och handel.

För att optimera svenska insatser i olika länder med olika nivåer av utveckling och marknadsmognad behövs ett samstämmigt och integrerat främjande som ökar synergierna mellan biståndsstrategier, export- och investeringsfrämjande. Detta utvecklade främjande ska ta sin utgångspunkt i Sveriges exportstrategi och policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete. Hållbart brukande och bevarande av skog i en växande bioekonomi är viktiga delar i dessa insatser, liksom tvärsektoriellt samarbete för innovation.

Sverige anser att skogsolitik inte ska vara ett EU-gemensamt politikområde. EUs insatser

Regionala utmaningar

Det geografiska avståndet till den yttersta beslutsmakten, såväl nationellt som europeiskt, är långt vilket försvårat länets möjlighet att påverka styrningen. Jämtlands län är ett till ytan stort län med en relativt låg befolkningstäthet men med människor spridda över nästan hela länet. Med nationella mått mätt har vi näst lägst befolkningstäthet²⁹ vilket särskiljer oss från

²⁹ SCB (2019) Invånare per kvadratkilometer efter region. Länk: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101C/BefArealTathetKon/tableViewLayout1/ [Hämtad: 2021-01-29]



många andra län men som i många avseenden är en av våra styrkor. Utifrån befolkningens storlek kan vi som län få svårt att få våra röster hörda. Avstånden resulterar naturligt även i längre transportsträckor till marknaden för råvaror.

De senaste 100 åren har en stor del av Sveriges befolkning flyttat till städer³⁰. Den ökade urbaniseringen leder till att allt fler bor längre ifrån skogen.

Nationellt mål:

Skogen och dess värdekedja ska bidra till en globalt hållbar utveckling och genomförandet av Agenda 2030. Skogen ska inkluderas som en profilfråga i svenskt internationellt samarbete. Export- och investerings-främjande ska stärkas och synergier ska tillvaratas med utvecklingsarbete där det är lämpligt inom det skogliga området. Det nationella självbestämmandet över skogsfrågor ska värnas inom EU-arbetet.

Regionalt mål

I det regionala skogsprogrammet i Jämtlands län ses målen i det här fokusområdet främst som nationella frågor. Samarbetet mellan de fyra norrlandsläna är viktigt i det sammanhanget, precis som samarbetet med andra regioner med liknande förutsättningar som våra. Utvecklade internationella samarbeten skapar också möjligheter för länet att skapa konkurrenskraft och nå en långsiktigt hållbar utveckling. Mål för detta fokusområde avses därför finnas i övriga regionala mål.



Figur 13. Foto: Länsstyrelsen Jämtlands län

³⁰ SCB (2017). Urbanisering – från land till stad. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/>



Fokusområde 5. Ett kunskapskliv för ett hållbart brukande och bevarande av skogen

Regionala mål:

- Det finns god kunskap i samhället om skogen och dess betydelse för regional utveckling.

Nulägesbeskrivning 2020

Regionala möjligheter

Det krävs ett anpassningsinriktat förhållningssätt till förändrade förutsättningar, arbetsmetoder, teknikutveckling och automatisering. Genom att snabbt implementera innovationer har Jämtlands län en möjlighet att ligga i framkant och leda utvecklingen i praktisk tillämpning. Skogens roll både i nuvarande och i en framtida bioekonomi är självklar. Näringar med värdekedjor med koppling till skog kan ses som framtidsbranscher.

Mittuniversitetet har även flera forskningsmiljöer med relevans för området skog, som genom att bygga kunskap kan bidra till att stärka den regionala konkurrenskraften och främja utvecklingen av näringslivet. Inom den naturvetenskapliga fakulteten återfinns forskning inom ett område Naturvetenskap och hållbar utveckling. Där bedrivs bland annat forskning relaterat till markens och jordens kemi, forskning på skadeinsekter i skogen och biologisk mångfald i skogslandskap. Ett fokusområde handlar om att förstå samspelet mellan mänskliga och naturliga system, hur skog ska kunna nyttjas hållbart samt hur en hållbar bioekonomi ska kunna bli verklighet. Ett annat exempel är forskning som bedrivs inom rehabilitering, folkhälsa och omvårdnad där skogen nyttjas för rehabilitering av patienter.

Mittuniversitetet kommer även starta ett nytt utbildningsprogram under 2021, Klimatförändring – politik och samhällsutveckling. Studenterna som examineras från programmet kommer att ha kunskap om hållbarhet, policyförändringar och samhällsplanering. De kommer att utgöra en resurs för arbetsgivare i regionen. ETOUR Besöksnäring och upplevelseindustrin är en viktig arbetsgivare och inkomstkälla för många inom regionen. ETOUR kan bidra med forskning och kunskap inom området, bland annat inkludera påverkan av friluftsliv och aktiviteter på naturmiljöer, attraktiva miljöer för upplevelser, skogen som resurs för hälsa.



Nationellt mål:

Målet är att öka kunskap och innovation kring skogens alla värden och hela värdekedjan för en hållbar och växande biobaserad ekonomi.

Det finns goda möjligheter gällande samverkan med lärosäten och organisationer utanför länet. RISE Processum, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Skogforsk, Skogstekniska klustret, Umeå Plant Science Centre och Umeå Universitet. I Jämtlands län har vi sedan länge även ett gott samarbete med Trøndelag i Norge vilket kan fortsätta att utvecklas.

I Jämtlands län finns gymnasieutbildningar inom skog vilket säkerställer tillgång på skoglig kompetens. Det finns även utbildningsmöjligheter för vuxna som önskar söka sig till skogen eller vill vidareutvecklas inom sitt yrke. Skogsnäringen i länet har ett samarbete med syfte att visa upp branschen för unga. Skogen i skolan och skogskollo för tjejer är exempel på aktiviteter som vänder sig till barn och unga.

Jämtlands län har ett stort antal besökare vilket ger en möjlighet att sprida kunskap om skogens betydelse och alla dess värden. Genom allmänhetens närvaro i vår natur har vi en arena att berätta om både skyldigheter, rättigheter och skogens alla värden i skogen.



Figur 14. Foto: Johan Montelius/Torsta AB



Regionala utmaningar

Det saknas faktaunderlag kring vilka orsaker och drivkrafter som skapar kompetens- och arbetskraftsbrist och vilka parametrar som behöver utvecklas. Utbildade inom skogsvetenskap väljer i allt för stor omfattning att byta bransch efter några år. Få kvinnor och utrikesfödda går naturbruksgymnasium med inriktningen skog. Skogsnäringen uppfattas fortfarande som en bransch präglad av traditionellt manliga normer.³¹ Arbetskraftsförsörjningen är en utmaning, särskilt skogsmaskinförare, skogsvårdsarbetare och lastbilschaufförer saknas.

Det saknas systematiskt utbyte mellan näringsliv och forskning både när det gäller implementering av ny forskning och behov från näringen. Nya rön måste undersökas och implementeras. Det tar ofta 5–10 år mellan innovation och tillämpning.

Brist på kunskap hos allmänheten om skogsfrågor och allemansrätt är en utmaning.

Nationellt Skogsprogram: Fokusområde 5

Ökade forskningsinsatser inom hållbart brukande och bevarande av skogen och hela dess värdekedja är en viktig del för att nå Sveriges mål för forskning och innovation och för målen inom skogsprogrammet. Skogliga utbildningar bör vara attraktiva för såväl kvinnor som män, tillgängliga och möta samhällets framtida behov.

Rådgivning och information bör bidra till ökad konkurrenskraft, hållbart brukande och bevarande av skog samt en växande biobaserad ekonomi. Relevant datainsamling som underlättar för skogliga aktörers arbete med att uppfylla skogspolitikens mål bör förstärkas.

Delmål

Det finns god kunskap i samhället om skogen och dess betydelse för regional utveckling.

- Det ska finnas dynamiska utvecklingsmiljöer för ny kunskap och innovation.
- Arbetet i skogen ska vara mångsidigt, utvecklande och intressant och lockar en mångfald av medborgare oavsett bakgrund och könstillhörighet.
- Det ska finnas bra och moderna utbildningar i länet för de som vill göra en karriär inom skogsbruk eller vidareförädling av varor och tjänster från skogen.
- Information, kunskapsspridning och relevant datainsamling såsom kunskap om skogens alla värden, äganderätt, allemansrätt och renskötselrätt ska finnas tillgängligt för olika målgrupper.
- Kunskapen om och förståelse för betydelsen av äganderätt, allemansrätten, renskötselrätt och andra rättigheter kopplat till skogen ska öka hos både invånare och besökare.
- Öka samverkan med aktörer utanför länet.

³¹ Add gender (2020) Jämställdhet i Jämtlands läns skogar. Länk: [Jämställdhet i Jämtlands läns skogar \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se) [Hämtad 2020-12-05]



Regionalt skogsprogram – kopplingar till globala, nationella och regionala mål

Skogen har en mycket viktig roll för den regionala utvecklingen i Jämtlands län. Den är viktig för ekonomisk tillväxt och jobb i länet och den bidrar till förädlingsvärden. Våra skogstillgångar är en avgörande för utveckling, innovationer och satsningar i en växande bioekonomi.

Skogen har många olika värden. Utöver virkestillväxt innehåller skogen kulturmiljövärden, bidrar till ekosystemtjänster, utgör grunden för biologisk mångfald och är betesmark för renskötseln. Den ger också möjlighet till rekreation, jakt och friluftsliv och vår natur lockar besökare till länet. Skogens alla värden är viktiga och alla som bor och verkar i länet omfattas av hur skogliga värden används och utvecklas. Arbetet med det regionala skogsprogrammet berör därför flera olika politikområden samt internationella, nationella och regionala mål. Arbetet måste vara långsiktigt för att säkra hållbar välfärd för kommande generationer.

Det regionala skogsprogrammet i Jämtlands län har möjlighet att bidra till och påverka flera av de 17 globala hållbarhetsmålen inom FN:s Agenda 2030. Även på nationell och regional nivå kan programmets aktiviteter bidra till flera av samhällets uppsatta mål.

Globala mål

Jämtlands län och våra skogar kan bidra till hållbarhetsmålen i stor utsträckning. Den 25 september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som inrymmer de globala målen för hållbar utveckling. I begreppet hållbar utveckling integreras de tre dimensionerna av hållbarhet: social, ekonomisk och miljömässig. Det övergripande syftet med Agenda 2030 är att avskaffa extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor, att främja fred och rättvisa och att lösa klimatkrisen. De globala målen ska ses som integrerade och odelbara. Det behövs balans i arbetet med att nå målen och för att kunna hantera målkonflikter och stimulera synergier som kan finnas mellan miljö, ekonomi, sociala värden och samhällsplanering. I agendan uttalas också att ingen ska lämnas utanför, alla ska med.



Figur 15. FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030



Nationella mål och regelverk

Det finns en rad nationella mål som kopplar till skogen, förutom de som anges i den nationella strategin för skogsprogrammet. Här är exempel på några av Sveriges mål och regelverk som bedöms ha betydelse för det regionala skogsprogrammet:

- **Skogspolitiska mål** – Sverige har två skogspolitiska mål, ett mål om att skogen ska ge hög och värdefull virkesproduktion och ett mål om att skogens miljövärden ska bevaras och utvecklas. De här två målen är lika viktiga och ska gå att förena. För att målen ska nås krävs att skogsbruket som grupp gör betydligt mer än vad lagen kräver. Det brukar kallas för sektorsansvar och innebär att skogsägare, i olika utsträckning, tillsammans bidrar till att målet uppnås.
- **Sveriges miljömål** – Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Åtgärder inom det regionala skogsprogrammet i länet bedöms ha möjlighet att bidra till eller påverka Generationsmålet och följande miljö kvalitetsmål; Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv.
- **Renskötserätten** – Bestämmelser om samers rätt att bedriva renskötelse finns i rennäringslagen. Den som är same och renskötare får använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar enligt bestämmelserna i lagen. Renskötserätten tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd. Den får utövas endast av den som är medlem i en sameby.
- **Äganderätten** – Av grundlagen i regeringsformen framgår bland annat att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller liknande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Om det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad så att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras har den berörde rätt till ersättning enligt vad som anges i lag.
- **Allemansrätten** – Vi har alla tillgång till naturen i Sverige, men där ingår såväl rättigheter som skyldigheter. Det innebär att ta ansvar för natur och djurliv och visa hänsyn mot markägare och andra besökare.
- **Sveriges tio friluftsmål** – Sveriges samtliga tio friluftsmål bedöms kunna påverkas av åtgärder i det regionala skogsprogrammet. Dessa berör bland annat tillgänglig natur för alla, stärkt engagemang och samverkan, allemansrätten med mera.
- **Mål för landsbygdsutveckling- för ett Sverige som håller ihop** – 2018 fastslog riksdagen att det övergripande målet för en sammanhållen landsbygds politik ska vara följande: ” En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.”



Figur 16. några av Sveriges miljömål



- **Nationell strategi för svensk viltförvaltning** – ”En viltförvaltning i balans gör att alla kan uppleva viltets värden.”³² Det finns en gemensam avsiktsförklaring, det så kallade handslaget, mellan Svenska jägareförbundet och svenskt skogsbruk som syftar till att skapa ett bra samarbetsklimat och utgöra ett stöd för regional och lokal förvaltning av klövvilt.³³
- **Urfolk** – Samerna är Sveriges urfolk och en nationell minoritet. I regeringsformen, föreskrivs att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Detta inkluderar renskötsel som är ett centralt inslag i samernas traditionella levnadssätt.
- **Jämställdhetsmål** – Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål i Sverige varav regionalt skogsprogram i störst utsträckning påverkar tre av dem; en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet och jämställd utbildning.

Regionala mål och strategier

Den regionala utvecklingsstrategins (RUS) syfte är att vara länets gemensamma vägvisare mot en långsiktigt hållbar framtid. En framtid där kommande generationer också ges möjlighet att nyttja de naturliga resurser och styrkor som Jämtlands län består av. Här formuleras länets gemensamma målbild som är en viktig vägvisare för att i samverkan och genom samhandling nå hållbar utveckling och bemöta globala trender samt regionala- och lokala samhällsutmaningar. Den regionala utvecklingsstrategin är ett övergripande dokument som består av ett antal underliggande strategier som fungerar som byggstenar för att nå visionen: *Jämtlands län 2050 - En nytänkande och hållbar region att leva och utvecklas i.*

Den regionala skogsstrategin är en viktig byggsten för att tillsammans med övriga regionala strategier och planer nå den övergripande visionen. Den regionala skogsstrategin har direkta kopplingar till andra regionala strategier så som energi- och klimatstrategin, mat- och livsmedelsstrategin, Länstransportplanen, Jämställdhetsplanen med flera.

Strategi för smart specialisering (S3) är ett arbetssätt för det regionala tillväxtarbetet snarare än ett styrdokument. Arbetssättet kan beskrivas i en process i sex steg där grundlig analys och dialog är nyckelsteg för framgång. I arbetet med att ta fram strategin för smart specialisering har det utkristalliserat sig fyra olika styrkeområden: Jord, skog och vatten, Upplevelser, Hållbar energi samt Digitalisering.

Den regionala energi- och klimatstrategi är ett styrande dokument för Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen i sin verksamhet, vid fördelning av regionala tillväxtmedel, och vid framtagande strategiska dokument. Det två målen i energi- och

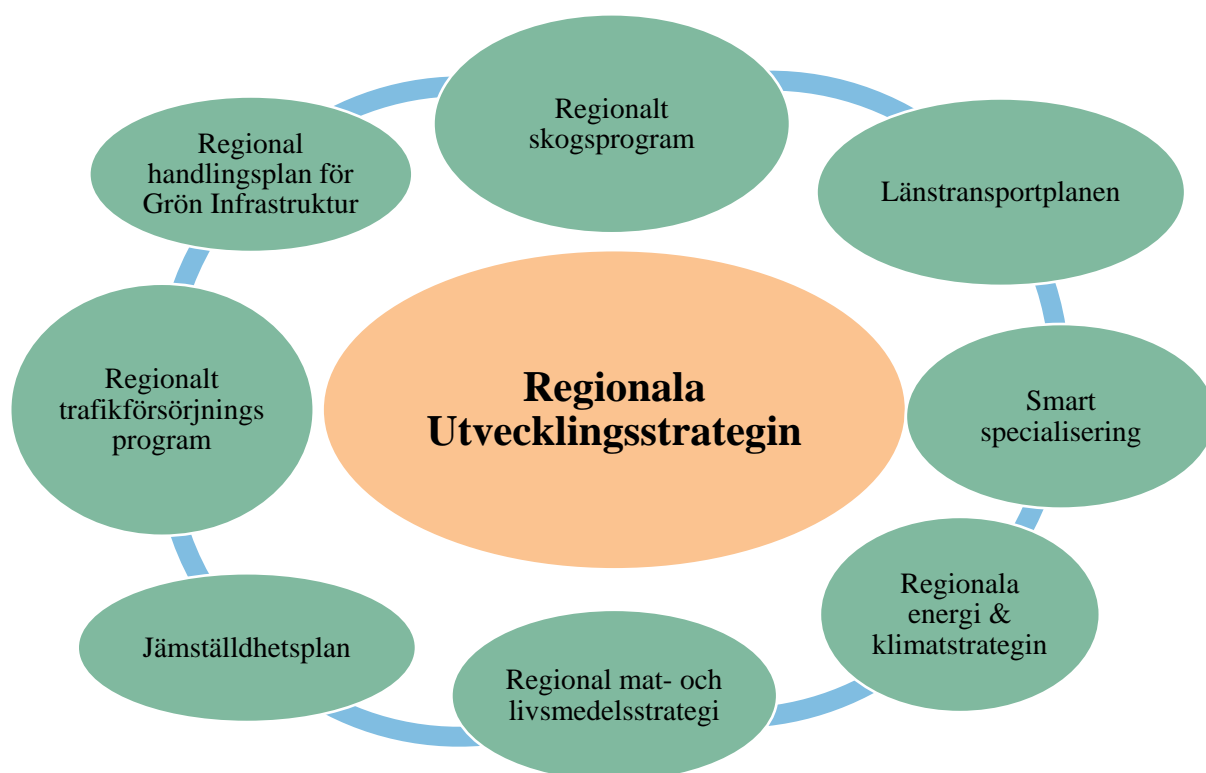
³² Naturvårdsverket (2015). Strategi för svensk viltförvaltning. Länk:

<https://www.naturvardsverket.se/viltstrategi>

³³ Jägareförbundet (2016). Gemensamt förhållningssätt mellan svenskt skogsbruk och svenska jägareförbundet. Länk: <https://jagareforbundet.se/globalassets/documents/nyheter/2016/forhallningssatt-skogsbruket-jagareforbundet4.pdf>



klimatstrategin är att minska koldioxidutsläppen med 10 procent per år för att hålla oss inom vår koldioxidbudget samt att vara en fossilbränslefri region år 2030. Koldioxidbudgeten beskriver det utrymme som finns för utsläpp av växthusgaser och att ju längre vi väntar desto kraftigare utsläppsminskningar måste till. Skogens långsiktiga respektive kortsiktiga koldioxidbalans beskrivs och "Skogen som resurs och kolsänka" är ett av fem fokusområden i strategin.



Figur 17. Exempel av regionala strategier och planer som skogsprogrammet är i direkt beroende av och vice versa. Även övriga strategier kan vara aktuella



Framtagande, genomförande samt uppföljning.

Organisation

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillsammans med Region Jämtland Härjedalen, ansvarar för att administrera genomförandet av det regionala skogsprogrammet. Skogsstyrelsen har en roll att bistå och stödja arbetet med regionala skogsprogram. Styrgruppen med representanter från Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen tar ansvar för styrningen av genomförandet.

Programrådet följer programarbetet under programmets löptid och fungerar som rådgivande till styrgruppen. Programrådet bör ha en bred sammansättning av olika intressenter från både privat näringsliv, ideella föreningar och offentliga aktörer. Parterna kan också ha en roll i genomförandet av skogsprogrammets aktiviteter. Varje organisation kan välja att ställa sig bakom det regionala skogsprogrammet, och bidra till att vi gemensamt når målen.

Framtagandeprocessen för regionalt skogsprogram

Miljömålsberedningen i riksdagen föreslog att Sverige borde upprätta ett nationellt skogsprogram. Arbetet med ett nationellt skogsprogram initierades därefter 2013, av den dåvarande regeringen i samverkan med bransch, akademi och intresseorganisationer. 2018 kom strategin för Sveriges nationella skogsprogram och en nationell handlingsplan.

2018 inleddes arbetet med att ta fram ett regionalt skogsprogram av Länsstyrelsen i Jämtlands län i samverkan med Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen. Arbetet har bedrivits genom bred dialog och samverkan med olika intressenter där ett programråd varit rådgivande. Programrådet har bestått av en bredd av intressenter från näringsliv, myndigheter och ideella organisationer. Olika aktörer och intressenter har även arbetat fram underlag till processen separat som nyttjats i framtagandeprocessen av en slutlig strategi. De insatser som i detta dokument föreslås vara regionala prioriteringar har mejslats fram under arbetsprocessens dialoger, via möten och inspel, samt en remissprocess under 2020.

Strategidokumentet har fastställts av Regionfullmäktige i Jämtland Härjedalen, Länsstyrelsen Jämtlands län och Skogsstyrelsen.



Styrgrupp för arbetet har varit:

Jöran Hägglund och Susanna Löfgren vid Länsstyrelsen Jämtlands län, Eva Hellstrand, Robert Uitto, Elise Ryder Wikén och Anders Byström vid Region Jämtland Härjedalen, Staffan Norin och Stina Moberg vid Skogsstyrelsen.

Genomförandet av regionalt skogsprogram

Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen ansvarar gemensamt för genomförandet av regionalt skogsprogram i Jämtlands län. En fortsatt bred samverkan kommer ske med kommuner, näringsliv och ideella organisationer. Programrådet är en viktig rådgivande plattform i arbetet med skogsprogrammet. Samverkan kommer även ske med andra län, främst med Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten, men även övriga län. Kommunikation av mål, resultat, process och åtgärder är en avgörande del i möjligheten till god måluppfyllelse och är således en prioriterad punkt. Kommunikationen är viktig för att nå ut till andra myndigheter, kommuner, näringsliv, skogsägare, ideella organisationer och allmänhet.

Inom ramen för det regionala skogsprogrammet ska två- till treåriga handlingsplaner tas fram, från den tidpunkt då programmet är antaget. Aktiviteter kan sträcka sig över flera år, och tas då med i den kommande handlingsplanen som ett fortsatt arbete.

Uppföljning av skogsprogrammet

Programmets pågående och avslutade aktiviteter värderas och följs upp årligen i programråd och i styrgruppen. I den årliga uppföljningen finns också möjlighet att revidera de regionala prioriteringarna. Åtgärder kan tas bort och nya kan tillkomma om nya rön tillförts eller om nationella programmet ändrats på någon punkt. Indikatorerna uppföljs årligen med vissa undantag för de indikatorer som är beroende av externa mätningar som inte utförs årligen.

Skogsprogrammets utfall och eventuella revideringar redovisas årligen för Regionala utvecklingsnämnden.

Ledord för det fortsatta arbetet

Skogsprogrammet tar sikte på 2030, och för detta långsiktiga arbete har några ledord blivit tydliga som viktiga framgångsfaktorer för det fortsatta arbetet. Ett regionalt skogsprogram som är långsiktigt, inkluderande och kunskapsbaserat skall ge stöd till avvägningar mellan skogens alla värden och skapa samsyn kring skogens roll i en växande bioekonomi.

Därför är det viktigt att programmet genomsyras av följande:

1. Faktabaserad kunskap

Kunskapen om länets skogars alla värden ska öka hos alla aktörer med skogen som bas men även hos länets befolkning i stort. Ny kunskap tas fram där vi saknar vägledning och det är viktigt att nya rön kan lyftas fram och diskuteras.

2. Samverkan



Tillsammans når vi längre. Till stor del handlar omställningen till en bioekonomi att vi måste hitta nya lösningar och tänka utanför våra ramar. Därför är dialog, samverkan och samarbete nödvändigt. Lyckas vi dra nytta av varandras kompetenser kan vi se nya möjligheter och hitta lösningar. Skogens värden innebär delvis motstående intressen, därför söker vi lösningar och synergier som gör flera till vinnare. Det är angeläget att olika intressen kommer till tals och att argument för och emot kan vägas av på sätt som skapar förståelse.

Intressekonflikterna kommer sannolikt inte att minska i en framtida skogsanvändning och därför är det viktigt att skapa arenor för diskussion. Allt detta måste göras öppet och tillgängligt för alla. Vi ska också fortsätta samarbetet över länsgränsen och med våra norska grannar.

3. Entreprenörskap

För att skapa värde och hållbar tillväxt är det viktigt att vi i länet nyttja styrkan i småföretagandet och entreprenörskap kopplat till naturresurserna. Det småskaliga företagandet och entreprenörskapet har lyfts fram som en styrka, i arbetet med framtagandet av det regionala skogsprogrammet. I vårt län finns sedan länge en entreprenörsanda med koppling till mångbruk av skogen och levande landsbygd.

4. Möjlighetsfokus

Samhällets omställning till bioekonomi innebär möjligheter. Ser vi framåt kan det finnas affärsmöjligheter för klimatsmarta och hållbara lösningar. Förändringen till ett mer hållbart och resurseffektivt samhälle, öppnar upp för innovationer, företagsutveckling och samhällsutveckling i linje med miljömålen.

5. Vi ser till helheten

Det finns behov av att titta på helhetslösningar. För att ställa om samhället till en bioekonomi, samtidigt som miljömålen nås, behöver vi väga in sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter på ett klokt sätt. Klimatnytta och naturvård behöver vävas ihop.

6. Hållbarhet

Hållbar utveckling kännetecknas av att alla tre dimensioner, ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, upprätthålls i samklang.





Figur 18. Foto: Mostphotos.com

Ordlista och definitioner

Bioekonomi: Omställningen till en biobaserad samhällsekonomi innebär en övergång från en ekonomi som till stor del baseras på fossila råvaror till en resurseffektivare ekonomi grundad på förnybara råvaror. Dessa råvaror produceras genom en hållbar användning av ekosystemtjänster från mark och vatten.

Biologisk mångfald: Variationsrikedomen bland levande organismer i alla miljöer samt de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

Cirkulär bioekonomi: En ekonomi som utgår ifrån hållbar produktion och användning av biomassa för att möjliggöra ökad användning inom en rad olika samhällssektorer. Återanvändning, återtillverkning och återvinning bidrar till att material och andra resurser används under längre tid. Syftet är att minska klimatpåverkan och användningen av fossila råvaror. Bioekonomin inrymmer också ett ökat förädlingsvärde av biomassa, samtidigt som energiåtgången minimeras och näring och energi tas tillvara från slut- och biprodukterna. (Formas 2012). Exempel på branscher som i hög utsträckning ingår i bioekonomin är skogsbruk, jordbruk, pappersmassa och trätillverkning samt trycksaker. I viss utsträckning ingår även kemikalier, möbeltillverkning, textil/läder, hotell/restaurang, kultur och fritid samt byggingusti. (Bioekonomi, regioner i samverkan.)

Ekosystem: Ett dynamiskt komplex av växt-, djur- och mikroorganismssamhällen och dessas icke-levande miljö som interagerar som en funktionell enhet.

Ekosystemtjänster: Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Försörjande ekosystemtjänster: att ekosystemen tillhandahåller råvaror för



produktion av exempelvis mat, dricksvatten, fiberråvara och bioenergi. Reglerande ekosystemtjänster: till exempel luft- och vattenrening, vattenreglering, kolbindning och pollinering. Kulturella ekosystemtjänster: att ekosystemen tillhandahåller naturmiljöer lämpliga för till exempel friluftsliv, rekreation och pedagogik. Stödande ekosystemtjänster: är förutsättningen för att övriga tjänster ska fungera, exempelvis fotosyntes, jordmånsbildning och biogeokemiska kretslopp.

Fjällnära gräns: Förordning om gränserna för fjällnära skog, SKSFS 1991:3

Formellt skyddad skog: Samlingsnamn för skyddsformer inom miljöbalken (nationalparker, naturreservat, naturvårdsområden, biotopskydd och Natura 2000 områden) och jordabalken (naturvårdsavtal). Den formellt skyddade skogen förekommer både på produktiv och improduktiv skogsmark.

Grön infrastruktur: Nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt för människors välbefinnande. Grön infrastruktur är nödvändig för biologisk mångfald och för de nyttor naturen ger oss, så kallade ekosystemtjänster som samhället är beroende av. Exempel på ekosystemtjänster är vattenrening, pollinering och möjligheter till friluftsliv. Grön infrastruktur är också ett arbetsätt där alla som verkar i landskapet, till exempel markägare, entreprenörer, intresseorganisationer, länsstyrelser, kommuner och allmänhet, tillsammans planerar för långsiktigt hållbara landskap.

Jämställdhet: Jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och rättigheter. Jämställdhet mellan kvinnor och män förutsätter en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet, lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt frihet från könsrelaterat våld. (se ordlista på Jämställd.nu)

Kolförråd: I den svenska skogen har kolförråden ökat framförallt i levande träd (biomassa), jordar (mineraljord), döda träd och växter (dött organiskt material) och träprodukter. Det innebär att skogen har tagit upp en stor del koldioxid ur atmosfären. Däremot är till exempel dikade torvmarker ofta en källa till växthusgaser. Med ett hållbart skogsbruk där det sker en kontinuerlig återplantering och där man tar hänsyn till markens kolförråd och långsiktiga produktionsförmåga, kan skogen fortsätta att avverkas om och om igen utan att det sker någon nettoförlust av kol över ett längre tidsperspektiv.

Kolsänka: Inbindning av koldioxid från atmosfären som nyttjas i uppbyggnaden av träden. Kolet lagras sedan i biomassan.

Skog: Ett område där träden har en viss täthet och höjd (minst 5 meter enligt FAO³⁴s definition). Skog omfattar hela skogsekosystemet, såväl träden och undervegetationen som alla övriga organismer som har anknytning till träden och marken.

³⁴ FN:s livsmedel- och jordbruksorganisation (Food and Agriculture Organization of the United Nations)



Skogsmark: Mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent, eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder.

Produktiv skogsmark: Skogsmark som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år.

Improduktiv skogsmark: Skogsmark som inte är produktiv skogsmark.

Skogliga aktörer: Företag, myndigheter, kommuner, branschföreträdande organisationer, ideella organisationer, privatpersoner med flera med verksamhet i skogen eller med råvaror från skogen.

Skogliga verksamheter: Verksamheter som bedrivs av företag, myndigheter, kommuner, ideella organisationer och privatpersoner.

Skogsnäringen: Skogsbruk, träindustri, skogsteknisk industri och skogsindustri.

Skogssektorn: Vi betraktar alla skogliga aktörer och deras verksamheter som delar av länets skogssektor.





Länsstyrelsen
Jämtlands län

Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland

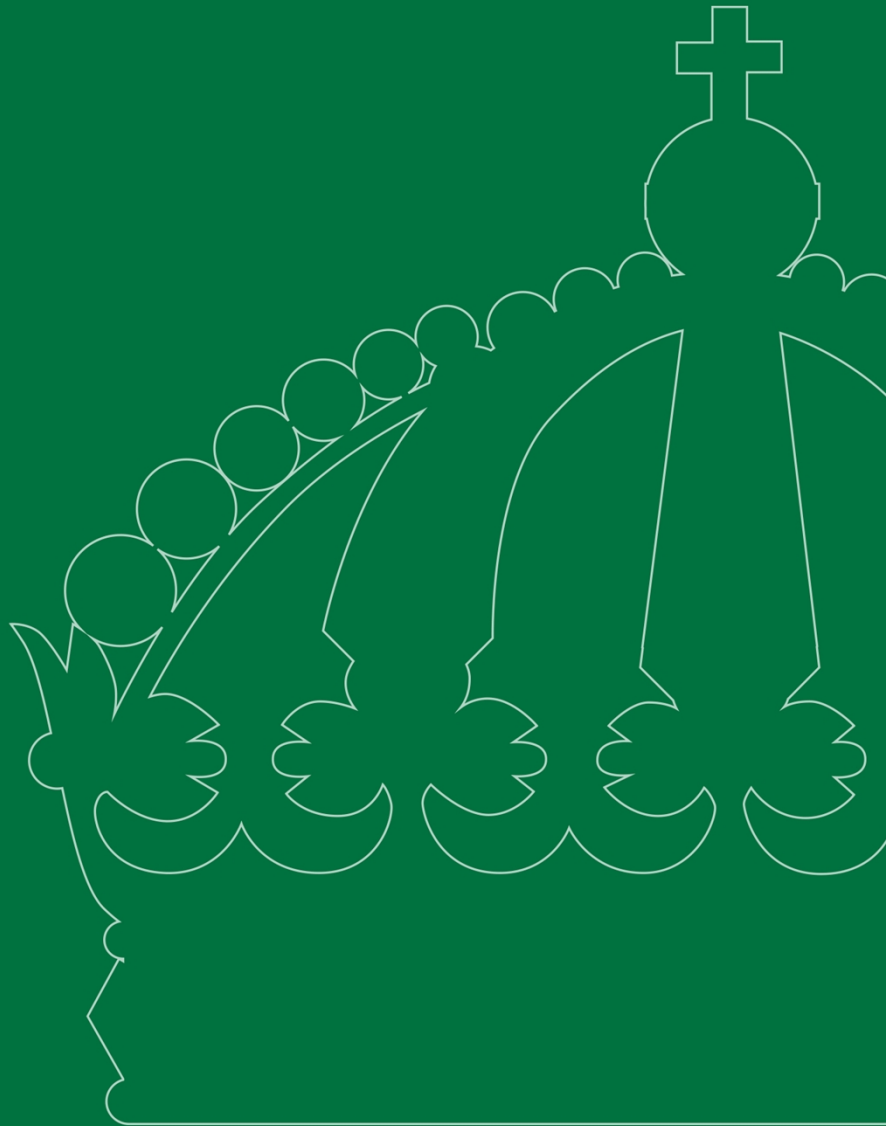
TILLSAMMANS FÖR EN HÅLLBAR FRAMTID



Bilaga. Nulägesbeskrivning 2020 och bakgrund

Regionalt skogsprogram i Jämtlands län 2020–2030





UTGIVEN AV: Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen april, 2021

TEXT: Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen

FOTO OMSLAG: Länsstyrelsen Jämtlands län

LÖPNUMMER: 20XX:XX

DIARIENUMMER: XXX-XXXX-XX

PUBLIKATIONEN KAN LADDAS NER FRÅN VÅR HEMSIDA: www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehåll

INLEDNING	4
NULÄGE 2020	4
Naturgeografiska förutsättningar	4
Skogsbruk	5
Kulturmiljövärden	9
Naturvärden	10
Skogsägare	13
Förädling	15
Fäbodbruk	16
Renskötsel	17
Besöksnäring, äganderätt, allemansrätt och rekreation i skog.....	19
Jakt och älgförvaltning	20
Övriga nyttor från skogen	22
REFERENSER	23
Digitala källor och referenser:.....	25



Inledning

I bilagan Nuläge 2020 finns underlag och fakta kopplad till Regionalt skogsprogram i *Jämtlands län- Jämtlands läns skogar för en växande bioekonomi och en hållbar framtid*. Underlaget i denna bilaga är framtaget under 2019–2020 med det senaste underlaget som fanns tillgängligt. Genom dialoger och remissyttranden har inspel kommit från bland annat deltagare i programrådet till Regionalt skogsprogram i Jämtlands län. Programrådet har bestått av en bredd av intressenter från näringsliv, myndigheter och ideella organisationer och varit rådgivande till styrgruppen. Styrgruppen har bestått av representanter från Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen och Skogsstyrelsen.

Nulägesbeskrivningen 2020 innehåller till största del siffror och underlag för hur läget ser ut i Jämtlands län vid skogsprogrammets start. Därtill finns det större beskrivningar om vad vissa delar innebär och varför de olika kapitlen är viktiga för Regionalt skogsprogram i Jämtlands län.

Fakta i bilagan kan även användas i den löpande uppföljningen av mål och delmål i regionalt skogsprogram i Jämtlands län.

Nuläge 2020

Naturgeografiska förutsättningar

Jämtlands län hyser en stor variation i växtlighet och djurliv, främst på grund av den varierade geologin, där en stor del av ytan utgörs av kalkrika, mjuka och lättvittrade bergarter.¹

Regionens skogsmarksareal motsvarar ungefär den totala landytan för länen Örebro, Västmanland, Stockholm, Uppsala och Södermanland tillsammans². Av skogsmarken är 78% produktiv skogsmark vilket innebär att den skogliga tillväxten överstiger 1 skogskubikmeter per hektar och år ($m^3sk/ha/år$)³. Resterande del av skogsmarken i länet utgörs av improduktiv skogsmark, exempelvis myr, kalfjäll och hållmark.

Produktiv skogsmark	Improduktiv skogsmark	Total skogsmarksareal
2 682	740	3 422

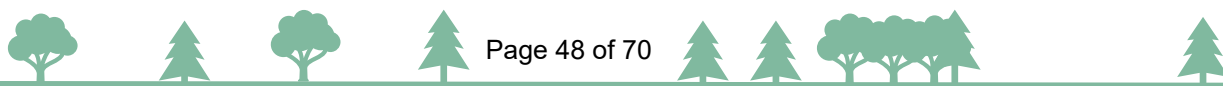
Tabell 1. Skogsmark och dess fördelning på produktiv samt improduktiv skogsmark, i Jämtlands län, 1000 hektar⁴.

¹ Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer-rödlistade arter i Sverige 2020, SLU Artdatabanken.

² SCB, Markanvändning i Sverige 2019

³ Riksskogstaxeringen, skogsstatistik.slu.se, år 2016, sökning i databasen gjord 2020-03-25

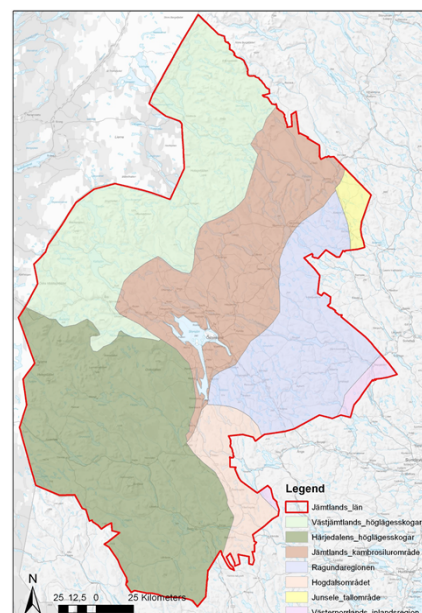
⁴ Riksskogstaxeringen, skogsstatistik.slu.se, år 2016, sökning i databasen gjord 2020-03-25



REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE

Jämtlands län delas på den nationella nivån in i två naturgeografiska regioner, fjällnära skog och sydboreal barrskog⁵. Men länet går också att dela in i med flera mindre naturgeografiska regioner⁶ baserade på topografi, markslag, jordart, klimat, vegetation och kulturpåverkan. De ytmässigt mest dominerande är följande:

- Västjämtlands höglägeskogar. Området präglas av grandominerade höglägeskogar men här finns också fjällbjörkskogar och fjällnära tallskogar.
- Härjedalens höglägeskogar. Här dominerar tallskogar på hög höjd över havet. Fjällnära granskogar och fjällbjörkskogar förekommer.
- Jämtlands kambrosilurområde karaktäriseras av kalkhaltig berggrund och kalkgynnade arter. Gran dominerar här och upptar ungefär hälften av arealen.
- Ragundaregionen, här finns ungefär lika mycket gran- som tallskogar. Utmärkande för regionen är kalkhaltiga jordar.
- Hogdalsområdet är starkt talldominerat. Här finns tallhedar men också områden med blockrik mark.⁷



Figur 2. Illustration: Pro Natura

Skogsbruk

Skogsbruket i Jämtland sysselsatte direkt 2 410 personer år 2017. Av dessa var 21 procent kvinnor och 79 procent män.⁸ Med 3,8% av sysselsättningen inom skogsbruket är Jämtland det län med i särklass störst skogsbruk i förhållande till total sysselsättning.⁹ Det finns 476 entreprenörsföretag som arbetar med skogsskötsel och avverkning¹⁰. Dessutom finns det ett stort antal företag som är direkt knutna till skogsbruket så som åkerier och serviceföretag. Skogsbruk är en näringsgren som är viktig för samtliga kommuner i allmänhet och för länets glesbygd i synnerhet. Som areell näring kräver skogsbruket stora ytor och är beroende av omfattande tunga transporter på stora delar av det mindre vägnätet. Samtidigt som denna näring alltså är central i den regionala ekonomin medför den stora utmaningar i infrastrukturplaneringen, där behovet av resurser för underhåll och bärighetsinvesteringar är begränsade men nödvändiga över stora områden i hela länet för att möjliggöra godstransporter.¹¹ Skogsbilvägnätet innebär också möjligheter genom att göra skogsområden tillgängliga för besök men i vissa fall kan det även innebära en fragmentering i skogslandskapet.

⁵ Skogsvårdsorganisationens Utvärdering av Skogspolitiken- SUS 01. Naturvårdsverket & Skogsstyrelsen 2001.

⁶ Skogsbruk och biologisk mångfald i Mittnorden. Ett gränsregionalt ansvar. Mittnordenkommittén 1998.

⁷ Skogsbruk och biologisk mångfald i Mittnorden. Ett gränsregionalt ansvar. Mittnordenkommittén 1998.

⁸ Bioekonomi, regioner i samverkan. Regional statistik.

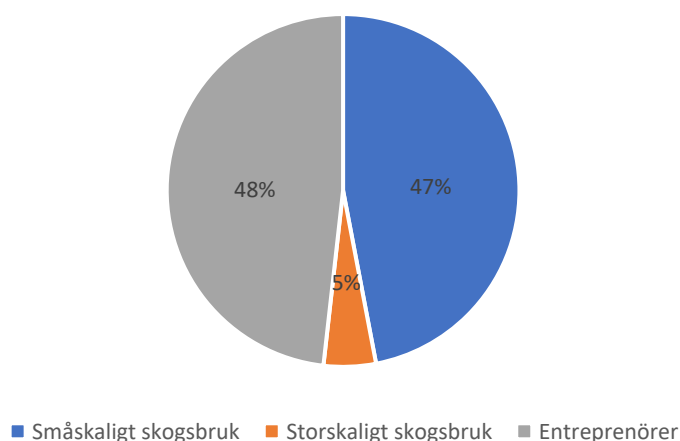
⁹ Strukturanalys för Jämtlands län, Regionala utvecklingsförutsättningar i Jämtland Härjedalen, 2019, Region Jämtland Härjedalen.

¹⁰ SCBs företagsregister, sökning gjord 20200826

¹¹ Strukturanalys för Jämtlands län, Regionala utvecklingsförutsättningar i Jämtland Härjedalen, 2019, Region Jämtland Härjedalen.

REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE

Enligt statistik över årsarbetskrafter inom skogsbruket utförs ca hälften av alla årsverken inom skogsbruket av entreprenörer (diagram 1).¹² Med storskaligt skogsbruk avses företag med mer än 5 000 ha skog, exempelvis större skogsbolag. Småskaligt skogsbruk innefattar anställda på skogsföretag eller självverksamma, som äger mer än 5 ha skog, men mindre än 5000 ha. Med entreprenörer avses företag som bedriver skogsarbete i annans skog. Om ett företag även har egen skogsmark, finns det dessutom representerat i det småskaliga skogsbruket, men då endast beträffande verksamhet i den egna skogen. Här ingår även stora företag som utför skogsarbete på annans mark, så länge företaget inte är majoritetsägare av mer än 5 000 ha skog.



Figur 3. Årsverken inom skogsbruk i Jämtlands län, 3 årsmedeltal (2016).

Förädlingsvärdet inom skogsbruk i länet var 2 445 miljoner kronor år 2017.¹³ Det är den enskilt största branschen i länets befintliga bioekonomi, där energi är den näst störst med 851 miljoner i förädlingsvärde (2017).¹⁴ Förutom att bidra med arbetstillfällen och ekonomi i länet, bidrar skogsbruket också till sysselsättning och förädling utanför länet, då 75% av den avverkade volymen transporteras utanför länet för vidareförädling¹⁵. Virkesflödena ger även jobb inom transportsektorn. Omsättningen inom skogsbruket i länet bedöms till 4 339 miljoner kronor¹⁶.

Virkesförrådet på produktiv skogsmark i Jämtland ökade under förra seklet och uppgår idag till ca 370 miljoner m³sk.¹⁷ Tillväxten på brukad mark (produktiv skogsmark exklusive avsatt mark för miljöhänsyn) i Jämtland ligger på ca 9 miljoner m³sk /år¹⁸. Den genomsnittliga årliga tillväxten, (2014–2018), inklusive avverkade träd och fjällbjörkskog) är 11,8 miljoner

¹² Skogsstyrelsens statistikdatabas

¹³ Bioekonomi, regioner i samverkan. Regional statistik.

¹⁴ Bioekonomi, regioner i samverkan. Regional statistik.

¹⁵ Region Jämtland Härjedalen (2018): Länstransportplan för Jämtlands län 2018- 2029

¹⁶ LRF Jämtland, baserade på uppgifter från SBC och Mclean.

¹⁷ Riksskogstaxeringen, skogsstatistik.slu.se, år 2016, sökning i databasen gjord 2020-03-25.

¹⁸ Axelsson, P. (2019). Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

m³sk, och bara Västerbotten har högre årligt tillväxt i landet¹⁹. Beräknat årligt koldioxidupptag av länet skogar är 12,7 Mton CO₂.²⁰

Den årliga avverkningspotentialen i Jämtland ligger på ca 7–8 miljoner m³sk.²¹ Den faktiska avverkningen (tre års medeltal, 2016) är 7,8 miljoner m³sk.²² Genomsnittlig beståndsålder vid föryngringsavverkning i Jämtland är idag ca 150 år.²³ Den genomsnittliga åldern vid föryngringsavverkning sjunker kraftigt i framtiden enligt SKA15 scenarierna, för Jämtlands del till ca 60–80 år inom 100-årsperioden.²⁴ Det här orsakas av att åldersstrukturen i skogen på virkesproduktionsmark successivt förändras. Avverkningstidpunkt styrs ofta av ekonomiska överväganden som prisbild samt bedömning om stående trädbestånd förräntar det kapital som är bundet i det. Även andra faktorer kan komma att påverka avverkningstidpunkt som klimatförändring, efterfrågan och samhällsutveckling.

För att öka skogstillväxten är det tre insatsområden som anses kunna få stort genomslag areellt och därmed en stor hävstång för skoglig tillväxtökning i Sverige. Dessa bedöms stå för närmare 70–80 % av den möjliga potentialen för ökad skogsproduktion²⁵.

Insatsområdena är:

- Aktiv klövviltsförvaltning
- Bästa möjliga skogsodlingsmaterial
- Skogsskötsel för hög och värdefull tillväxt

Markberedning och plantering med förädlat plantmaterial är den säkraste föryngringsmetoden, och ger också förutsättningar för hög skogstillväxt. Ungefär 86 procent av den areal som avverkas föryngras genom plantering. 87 procent av föryngringarna uppfyller lagens krav (2016–2019, södra Norrland)²⁶.

Betesskador av främst älg är ett problem för skogsproduktionen i ungskogsfasen, speciellt i tallbestånd. Enligt älgbetesinventeringen i länet är 55 procent av tallstammarna oskadade²⁷ och 45 procent skadade.

Samverkansprocessen för skogsproduktion²⁸ föreslog ett Skogsskötselprogram 3T (Trädslag, Tid, Täthet) som är en förenkling som kan fungera som en ledstång för de skogsägare som

¹⁹ Skogsdata 2019, Sveriges lantbruksuniversitet

²⁰ Skytt et al, 2020, Mittuniversitetet

²¹ Axelsson, P. (2019). Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

²² Skogsstyrelsens statistikdatabas, bruttoavverkning. Sökningen gjord 20200504

²³ Axelsson, P. (2019). Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

²⁴ Axelsson, P. (2019). Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

²⁵ Skogsskötsel med nya möjligheter, rapport 2019-24, Skogsstyrelsen

²⁶ Skogsstyrelsens statistikdatabas, sökning gjord 2020-04-30

²⁷ Älgbetesinventering 2019, Skogsstyrelsen. https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/statistik/abin-och-andra-betesinventeringar/abin/abinrapporter-2019/lan-abinresultat-2019/jamtland_2019.pdf

²⁸ Samverkansprocess skogsproduktion <https://skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/samverkansprocess-skogsproduktion/>



önskar satsa på en hög och lönsam skogsproduktion. Fundamentalt är att välja rätt trädslag för respektive ståndort, utföra röjning och gallring vid rätt tidpunkt (uttryckt som höjd) och lämna rätt täthet av kvarvarande träd efter röjning och gallring²⁹. I Jämtlands län röjs ungefär 33 000 hektar per år.³⁰

Skogsbruket kommer att påverkas av förändringar i klimatet. Hur stora förändringarna blir beror på omfattning av utsläpp av växthusgaser. I SMHI:s länsvisa klimatanalyser, finns detaljerade uppgifter på hur klimatet i Jämtland påverkas vid olika utsläppsmängder.³¹ Längre växtsäsonger betyder vanligen ökad skogstillväxt. Sommartorka, minskad vintertjäle, ökad frekvens av skyfall och andra effekter av ett ändrat klimat medför samtidigt ökade risker i form av angrepp av gamla och nya skadegörare, skogsbränder, stormskador, erosions- och körskador med mera.³²

I en analys av skogsbrukets sårbarhet för klimatförändringar har effektmål och förslag på anpassningsåtgärder identifierats³³. Målen syftar till att bibehålla ett skogsbruk med jämn leverans och god ekonomi. De syftar också till att motverka negativa effekter på andra samhällsvärden och till att underlätta renskötselns klimatanpassning. De tre målområdena är:

- Skador begränsas i närtid genom väl fungerande system för övervakning och krisberedskap
- Skador förebyggs långsiktigt och kostnadseffektivt genom att skogen är ståndortsanpassad och stormsäker och har hög grad av variation.
- Skogsbruket utvecklas så att skador på miljö och andra samhällsvärden inte ökar över tid, ex. genom planering och teknik resulterar i färre körskador, alternativ skötsel på instabil mark med mera.

Skogstillväxten i landet beräknas öka med ungefär 20% till år 2100³⁴ (RPC4.5). I länet beräknas ökningen till ca 12–15 miljoner m³sk/år (för RCP4.5 respektive RCP8.5) efter hundra år, beroende på förändrat klimat.³⁵

Skogsskötselsystem och skogsbruksmetoder

Trakthyggesbruk har varit helt dominerande skogsskötselsystemet i Sverige sedan 1950-talet, och därför har det betraktats som det normala systemet som alla andra system jämförs med³⁶. Beståndsformen avser skog där ett höjdsikt klart kan identifieras. Det har dessutom fördelen av att vara lätt att förstå och att reglera, eftersom det följer en

²⁹ Skogsskötsel med nya möjligheter, rapport 2019-24, Skogsstyrelsen

³⁰ Skogsstyrelsens statistikdatabas, sökning gjord 2020-04-30

³¹ www.smhi.se

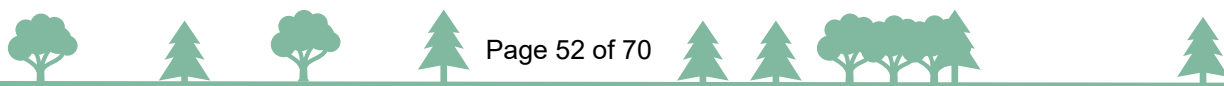
³² Klimatanpassning av skogen och skogsbruket -mål och förslag på åtgärder. Skogsstyrelsens rapport 2019/23

³³ Klimatanpassning av skogen och skogsbruket-mål och förslag på åtgärder. Skogsstyrelsen rapport 2019/23

³⁴ Effekter av ett förändrat klimat, SKA 15. Skogsstyrelsens rapport 2015/12

³⁵ Axelsson, P. (2019). Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

³⁶ Skogsskötselserien- Skogsskötselns grunder och samband. [Skogsskötselns grunder och samband \(skogsstyrelsen.se\)](http://skogsstyrelsen.se)



odlingsföljd som människor känner igen från jordbruket och trädgården. Trakthyggesbrukets faser är: föryngringsfasen, ungskofsfasen, gallringsfasen, slutavverkningsfasen.

Hyggesfritt skogsbruk är skogsbruksmetoder som inte kalllägger marken³⁷. Det innefattar olika former av blädning, luckhuggning och skärmar. Metoderna innebär att skogsbruket inte leder till kala hyggen och att skogskänslan blir kvar. Motiven till att använda hyggesfritt skogsbruk varierar från fall till fall. Det kan vara naturvärden, kulturvärden eller sociala värden. I tätortsnära skogar kan hyggesfritt skogsbruk vara ett alternativ för att bibehålla rekreationsvärden. I områden med annan markanvändning kan hyggesfria metoder vara ett alternativ till trakthyggen, till exempel av hänsyn till rennäringen. I vissa fall kan det vara en kombination av värden som gör att man väljer ett hyggesfritt alternativ. Ofta innebär detta att det ekonomiska motivet får stå tillbaka, men i vissa fall kan det även finnas produktionsmässiga fördelar med hyggesfritt skogsbruk.

Kulturmiljövärden

Den officiella statistiken från Riksantikvarieämbetet på antalet fornlämningar i kulturmiljöregistret är 12 166³⁸. Kunskapsläget behöver uppdateras och behovet av nya inventeringar i skogs- och fjällområden i länet är stort. Ett exempel är resultatet från inventeringar kring Sveg och Älvros, där 2 313 nya forn- och kulturlämningar registrerades under tre fältsäsonger av Jamtli. Innan revideringsinventeringen var totalt 450 lämningar kända i området.³⁹ Kända fornlämningar har betydligt större chans att bevaras för framtiden. En lämningstyp som är relativt unik för Jämtland är ödesbölen, d.v.s. lämningar efter gårdar ute i skogarna som övergavs under medeltiden.⁴⁰ På många andra håll i landet är spåren efter sådana gårdsanläggningar bortodlade.

I skogen finns biologiskt kulturarv där naturen berättar om kulturen.⁴¹ Det är ett levande arkiv som bär berättelser om människans sätt att nyttja naturen. Det utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som uppkommit, utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel.

Skadefrekvensen på forn- och kulturmiljöer har minskat på senare år, dock är den fortfarande hög. Cirka 16 procent av kulturlämningarna skadas, 20 procent påverkas negativt och 64 procent påverkas inte negativt i samband med skogsbruksåtgärder (2019).⁴² Berörda huvudaktörer, Holmen, Norraskog, SCA, Länsstyrelserna i Västernorrland – och Jämtlands län samt Skogsstyrelsen har kraftsamlat och arbetat för en nollvision till och med 2020. I länet finns även resurser som Jamtli (Jämtlands länsmuseum) och NCK (nordiskt centrum för kulturarvspedagogik) vilka bedriver arbete om skogens kulturarv och traditionellt trähantverk samt är en resurs kring kunskap och registrering av kulturlämningar i skogen.

³⁷ Skogsstyrelsen (2020). Hyggesfritt skogsbruk. Läst 2020-12-18. Länk: [Skogsstyrelsen - Hyggesfritt skogsbruk](#)

³⁸ Årsredovisning 2019. Länsstyrelsen i Jämtlands län. Källa: [Årsredovisning 2019 | Länsstyrelsen Jämtland \(lansstyrelsen.se\)](#) Hämtad: 2021-01-05.

³⁹ Rapport-Jamtli 2017:6, 2016 års fornminnesinventering i Jämtlands län.

⁴⁰ Uppgifter från arkeolog Inger Sandström, Skogsstyrelsen.

⁴¹ Riksantikvarieämbetet (2020). Biologiskt kulturarv

⁴² <https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/statistik-efter-amne/hansynsuppfoljning-kulturmiljoer/>



Det är angeläget att förhindra skador på lämningarna eftersom dom är en del av länets kulturarv. Rådgivning, utbildning och informationsinsatser till skogsbolag, entreprenörer och markägare är viktiga förebyggande insatser. Det är insatser som genomförs i samverkan med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsens handläggare/ärkeologer på regional nivå, samt med centrala myndigheter. Ett aktuellt kulturmiljöregister samt fungerade system för hanteringen av avverkningsanmälningarna är helt nödvändigt om dessa värden ska bevaras för framtiden.

Naturvärden

I vårt län är skogstyperna kalkbarrskogar, skogar med hög bonitet, lövsuccessionsskogar samt sandtallskogar utpekade som särskilt värda att bevara⁴³. Jämtlands län har dessutom ett nationellt ansvar för kalkbarrskogar enligt strategin för områdesskydd.⁴⁴

De fjällnära skogarna har mycket höga naturvärden och är unika både i ett globalt och europeiskt perspektiv.⁴⁵ Hur de skogliga naturvärdena geografiskt fördelar sig är ofta kopplat till brukningshistoriken. I de fjällnära skogarna har intensiteten inom skogsbruket varit relativt låg ur ett nationellt perspektiv, vilket medfört att det finns sammanhängande större områden som inte tidigare kalavverkats. Uppföljning av biologisk mångfald visar att nyckelbiotoper inom nordvästra Sverige innehåller ett högre antal signalarter och rödlistade signalarter än nyckelbiotoper utanför nordvästra Sverige, i de fem berörda länen. Antalet fynd (frekvens) av signalarter och rödlistade signalarter är även högre i nyckelbiotoper inom nordvästra Sverige än utanför⁴⁶. Höga naturvärden är i hög grad knutna till skog med kontinuitetsvärden. Skogar som inte tidigare slutavverkats minskar idag.⁴⁷ Även nedanför gränsen för fjällnära skog finns skogar med kontinuitetsvärden. Under åren 2016 och 2017 avverkades sammanlagt 5 procent av den typen av skog i länet som *kan* innehålla höga naturvärden, utanför formellt skyddade områden och nedanför gränsen för fjällnära skog⁴⁸. När skog med höga naturvärden avverkas, fragmenteras skogslandskapet och hotade skogslevande arter påverkas negativt.

Jämtlands län har den största arealen och den största andelen av frivilligt avsatt skogsmark – ca 8 procent av den produktiva skogsmarken. De frivilliga avsättningarna uppgick till 216 000 hektar produktiv skogsmark 2018⁴⁹. I länet har Sveaskog upprättat två så kallade ekoparker, Häckren och Galhammar, till en total areal av ca 3 500 ha. SCA har på liknande sätt bildat en mångfaldspark på ca 2 000 ha, Märulingsberget.

⁴³ Årlig regional uppföljning av miljö kvalitetsmålen i Jämtlands län, <http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/rprocent3procenta5u/Jprocent3procenta4mtlandsprocent20procent3procenta4n/Documents/Jprocent3procenta4mtlandprocent20Rprocent3procent85Uprocent202019.pdf>

⁴⁴ [Nationell strategi för formellt skydd av skog \(naturvardsverket.se\)](#)

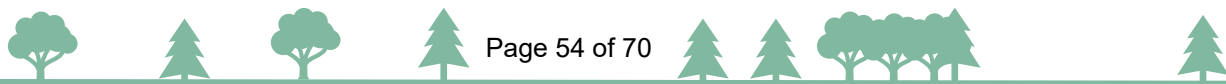
⁴⁵ Fjällnära skog -underlag till skogsutredningen, Skogsstyrelsen

⁴⁶ Nulägesbeskrivning av nordvästra Sverige -Kunskapsunderlag, Skogsstyrelsen, Rapport 2018/10

⁴⁷ Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020– Med fokus på statliga insatser, Rapport 6919, Naturvårdsverket

⁴⁸ Preciserad karteringen av kontinuitetsskog i Jämtlands län, Metria. <https://gpt.vic-metria.nu/data/land/Preciseradprocent20karteringenprocent20avprocent20Kskogprocent20Jamtland.pdf>

⁴⁹ <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-18-statistik-om-formellt-skyddad-skogsmark-frivilliga-avsattningar-hansynsytor-improduktiv-skogsmark.pdf>



Jämtlands län har störst andel certifierad produktiv skogsmark i hela landet vilket uppgår till 86 procent och 2 302 400 hektar.⁵⁰ Skogsägare och entreprenörer kan också frivilligt välja att certifiera sig och åtar sig då att anpassa skogsbruket efter särskilda regler. Reglerna styr bland annat hur skogsbruket ska bedrivas, vilken hänsyn som ska tas till miljön och villkor för dem som arbetar inom skogsbruket. I Sverige så finns det två certifieringssystem; FSC-standard och PEFC-standard.⁵¹

Naturvårdshänsynen har i skogsbruket ökat under de senaste 25 åren. Andel död ved i södra Norrland har sedan 1995 ökat från ca 7,5 m³/ha till 11 m³/ha⁵². Andel grova levande träd (>=45 cm dbh) i södra Norrland har även ökat sedan 1986 från ca 0,8 m³/ha till ca 2 m³/ha år 2018. Trenderna går uppåt för särskilt viktiga biotoper för den biologiska mångfalden. Trots det uppnår Jämtlands län inte miljö kvalitetsmålen som bland annat innefattar mer än död ved och grova levande träd⁵³.

Ungefär 5 procent av den produktiva skogsmarken är formellt skyddad. I det formella skyddet ingår naturvårdsavtal, biotopskyddsområden och naturreservat och nationalparker. I Jämtland finns en nationalpark, Sonfjället 10 300 ha, som till viss del ligger inom skogslandskapet. Det är stor skillnad på hur stor andel av skogsmarken (både skogsmark och produktiv skogsmark) som är formellt skyddad i de delar av länet som är belägna ovan den fjällnära gränsen och de som är belägna nedan. Nästan 30 procent är formellt skyddad ovan fjällnära gränsen medan cirka 2 procent är det nedanför fjällnära gränsen. För de olika kommunerna så varierar andelen formellt skyddad skog ovan fjällnära gränsen från 15 procent i Härjedalen till 35 procent i Krokoms kommun. Nedan fjällnära gränsen så varierar det formella skyddet av skogsmark från 0,8 procent i Ragunda kommun till 3,6 procent i Strömsunds kommun.⁵⁴

Den improduktiva skogsmarken får inte påtagligt förändras (exempelvis slutavverkas) enligt skogsvårdslagen. Denna utgör 590 400 hektar⁵⁵ (analyser av marktäckedata). Uppgifterna för arealen improduktiv skogsmark i länet, anges utan överlapp med det som är formellt skyddat, i tabell 2. Metoden med marktäckedata (NMD), ger skillnader jämfört med andra metoder för areal improduktiv skogsmark, främst i fjällnära skogar. Viss osäkerhet finns gällande data från NMD då improduktiv skogsmark ibland felaktigt kan innefatta glest gallrade skogar.⁵⁶

⁵⁰ Skogsstyrelsen, statistiska meddelanden JO 1404

⁵¹ Skogsstyrelsen, Certifiering av skog, från websida 2020-12-04

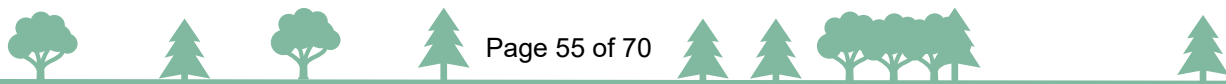
⁵² [skogsdata_2020_webb.pdf \(slu.se\)](#)

⁵³ Årlig regional uppföljning av miljö kvalitetsmålen i Jämtlands län, <http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/rprocent3procenta5u/Jprocent3procenta4mtlandsprocent20procent3procenta4n/Documents/Jprocent3procenta4mtlandprocent20Rprocent3procent85Uprocent202019.pdf>

⁵⁴ Analys av skyddad skog i Jämtlands län, Pro Natura.

⁵⁵ Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark. 2019. Skogsstyrelsens rapport 2019/18 <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-18-statistik-om-formellt-skyddad-skogsmark-frivilliga-avsattningar-hansynsytor-improduktiv-skogsmark.pdf>

⁵⁶ Enligt uppgift från SFV under remiss.



Jämtlands län	Formellt skydd		Frivilliga avsättningar	Improduktiv skogsmark
	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark		
Areal, hektar	213 600	132 900	216 000	590 400
Procent av total areal skogsmark i länet	6,6%		6,7%	18,3%

Figur 4. Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar samt improduktiv skogsmark utan överlapp, areal i hektar, 2018, Jämtlands län. Areal skogsmark skattat med NMD.

För hänsynsytor saknas lägesbundna data. Hänsynsytor är mindre områden i ett bestånd, som har eller kan utveckla särskilda naturvärden, och som lämnas orörda eller sköts för att utveckla naturvärden. För södra Norrland beräknas den ackumulerade arealen hänsynsytor sedan 1993 utgöra 2,4 procent av hela den produktiva skogsmarken.⁵⁷ Under 2014/2015 var genomsnittet i Sverige att markägare lämnade 11 procent av den avverkade arealen som hänsynsytor.⁵⁸

I länet finns ett forum för miljömålet Levande skogar, som träffas årligen i syfte att utbyta erfarenheter och kunskaper kring åtgärder som bidrar till målpuppfyllelse.

Kalkrika klippor och äldre skogar skapar förutsättningar för till exempel många sällsynta lavar, varav 23 finns enbart i Jämtlands län. I Rödlista 2020 bedömdes totalt 21 740 arter i Sverige. Av de rödlistade arterna, som inte bedömts som livskraftiga, är 423 norrlandsspecifika arter jämfört med 355 i Rödlista 2015, vilket innebär en ökning med 19 %. Störst ökning är det i kategorin Nära hotad, men även Sårbar och Starkt hotad ökar i antal arter. Bland unika rödlistade arter i Norrland klassas avverkning som den vanligaste påverkansfaktorn följd av klimatförändringar, igenväxning, vattenreglering och dikning/torrläggning.⁵⁹

Regeringen bedömer att fler insatser behövs för att nå miljömålet Levande skogar⁶⁰. Den regionala årliga uppföljningen för miljömålet Levande skogar i Jämtland 2019, pekade på att det finns flera åtgärder som behöver göras för att vi ska kunna nå målet⁶¹. Ekosystemen blir motståndskraftigare mot störningar som exempelvis klimatförändringar, med en väl fungerande grön infrastruktur. Att arbeta på landskapsnivå med grön infrastruktur är en viktig del i arbetet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Grön Infrastruktur är ett

⁵⁷ Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark. 2019. Skogsstyrelsens rapport 2019/18

⁵⁸ Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark. 2019. Skogsstyrelsens rapport 2019/18

⁵⁹ Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer-rödlistade arter i Sverige 2020, SLU Artdatabanken.

⁶⁰ Strategi för Sveriges nationella skogsprogram, näringsdepartementet N2018.15

⁶¹ Regional årlig uppföljning av miljömål Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län.

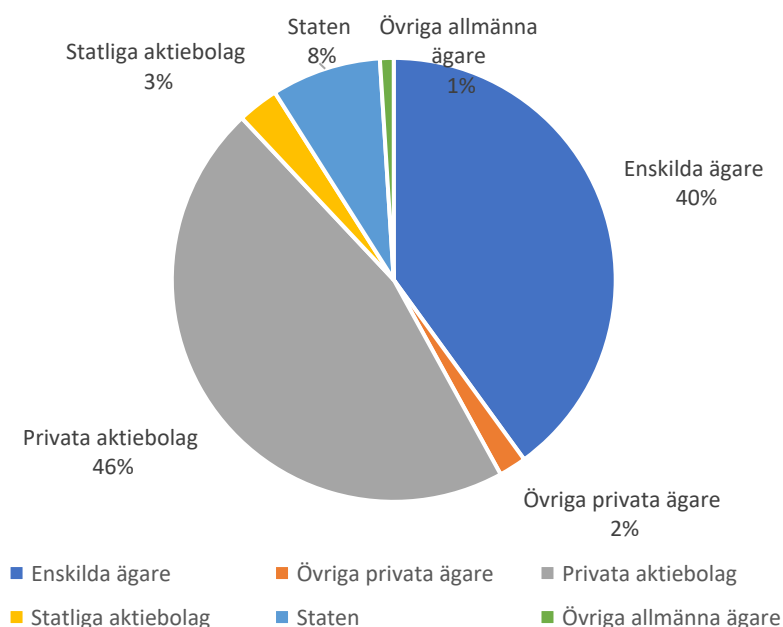
<http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/r%c3%a5u/J%c3%a4mtlands%20l%c3%a4n/Sidor/default.aspx>



sett att dels nå arealmålen samtidigt att uppnå hög kvalitet i naturvärden. Länsstyrelserna har en viktig roll i arbetet genom att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Handlingsplanerna ska användas som kunskaps-, planerings- och prioriteringsunderlag i olika samhällsprocesser i hela landskapet. Genom att planera markanvändningen så att ekologiska processer beaktas kan marken brukas på ett hållbart sätt så att vi även i framtiden kan förlita oss på viktiga ekosystemtjänster som naturen ger oss, som exempelvis rent vatten, pollination av växter, virke och rekreation. Klimatförändringarna är i sig ett växande hot för biologisk mångfald. Betydelsen av en utvecklad grön infrastruktur, det vill säga fungerande samband mellan viktiga naturtyper i landskapet i relation till spridningsförmågan hos de arter som är knutna till dem, ökar starkt då klimatet ändras i den takt som sker idag.⁶²

Skogsägare

Privatägda aktiebolag är den vanligaste ägandeformen baserat på arealandel av den produktiva skogsmarksarealen och utgör 46 procent, se diagram 2. Nästan lika stor areal ägs av enskilda ägare (40 procent), följt av staten (8 procent) och statliga aktiebolag (3 procent).



Figur 5. Arealandel produktiv skogsmark i Jämtland uppdelat på ägarklass.

Var tionde länsinvånare är skogsägare. Totalt bor det 13 645 skogsägare i länet (2017)⁶³. I de flesta fall (56 procent) bor skogsägaren/ägarna i Jämtland i närheten av brukningsenheten, 36 procent av brukningsenheterna är utboägda och 8 procent är delvis utboägda.

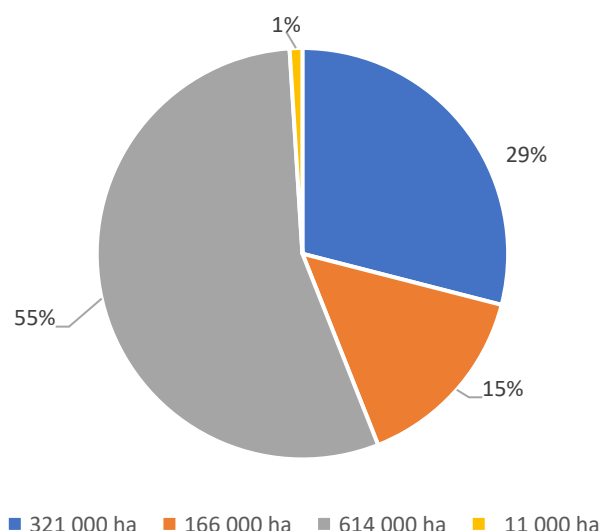
De fysiska personerna som äger skog i Jämtland är till övervägande del män (61 procent). Denna fördelning är densamma som fördelningen för tio år sedan.⁶⁴ Andelen enskilt ägd produktiv skogsmark för män och kvinnor (2018) framgår av figur 6

⁶² Skogsstyrelsen, Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålet Levande skogar, 2019:1,

⁶³ Skogsstyrelsens statistikdatabas, antal skogsägare efter region och ägarklass.

⁶⁴ Ny statistik som Skogsstyrelsen kört fram åt föreningen Spillkråkan i oktober 2019

REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE



Figur 6. Enskilt skogsägande i Jämtlands län, fördelat på juridiskt kön. Enskilda män äger 614 000 ha, enskilda kvinnor äger 166 000 ha, samägd av både män och kvinnor 321 000 ha och okänt juridiskt kön på 11 000 ha.

Det är alltså en lägre andel av skogen som enbart ägs av kvinnor (15 procent), skog som de har direkt inflytande över. Särskilda analyser krävs om man ska kunna dra säkra slutsatser över andelen kvinnor som utövar direkt inflytande över skogsbrukandet.

Skogsägandet innebär en tillgång i balansräkningen, och kan utgöra säkerhet för lån i samband med investeringar. Skogsägandet lyfts också som en tillgång som ger möjlighet att bo och verka i landsbygd⁶⁵.

Vilken strategi en skogsägare väljer för att sköta sin skog påverkas mest av faktorer som hur viktig inkomsten från skogen är (som kopplar till fastighetsinnehavets storlek), medlemskap i skogsägarorganisation, certifiering samt intresse för och kunskap inom skogliga frågor. Könsidentitet på skogsägaren eller hur långt ifrån fastigheten ägaren bodde har mindre betydelse.⁶⁶

Förädling

År 2017 sysselsatte skogsindustrin (främst trä tillverkning och vidareförädling) i Jämtland 961 personer⁶⁷. Av dessa var ungefär 11 procent kvinnor och 89 procent män.

Av 172 träförädlingsföretag i länet har 13 företag fler än 20 anställda.⁶⁸ Arbetsplatserna finns spridda över hela länet. I Jämtlands län finns förädlingsindustri i form av sågverk, hyvlerier,

⁶⁵Programråd Jämtlands län, muntlig uppgift 2020-04-22

⁶⁶ Factors Influencing the Choice of Management Strategy among Small-Scale Private Forest Owners in Sweden, Eggers et al, Sveriges lantbruksuniversitet.

⁶⁷ Bioekonomi, regioner i samverkan. Regional statistik.

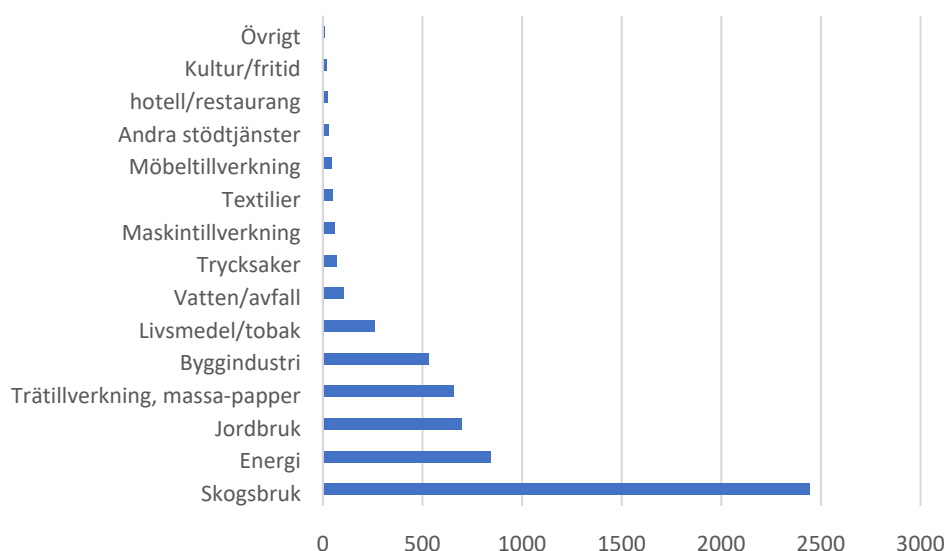
⁶⁸ Torsta AB, Underlag till Skogsprogram.

[https://www.lansstyrelsen.se/download/18.35db062616a5352a22a233fb/1560497460617/Underlagprocent20tillprocent20skogsprogram,procent20Torstaprocent20ABprocent20\(181217\).pdf](https://www.lansstyrelsen.se/download/18.35db062616a5352a22a233fb/1560497460617/Underlagprocent20tillprocent20skogsprogram,procent20Torstaprocent20ABprocent20(181217).pdf)

pelletstillverkning, trähusfabriker och stolptillverkning⁶⁹. I länet finns även maskintillverkning kopplat till skogsbruk.

Majoriteten av virkesvolymen transporteras till Västernorrland och vidareförädlas där. Större industrier med stort råvarubehov ger arbetstillfällen både där råvaran finns och där den förädlas. Förutom det stora virkesflödet mellan Jämtland till Västernorrland sker virkesutbyte för vidareförädling även med Gävleborg, Dalarna och Norge. En analys och tillgång och behov av råvara för vidareförädling visade på balans i tillgången på sågtimmer med brist på massaved, i geografin Jämtland-Västernorrland.⁷⁰

Träförädling utgjorde den fjärde största branschen, sett till förädlingsvärdet i Jämtlands bioekonomi 2017. Det är jämförbart med förädlingsvärdet av jordbruket. Förädlingsvärdet för skogsindustrin i Jämtland (främst trätillverkning) var 658 miljoner kronor 2017⁷¹.



Figur 7. Förädlingsvärde i miljoner kronor för olika branscher (2017) inom Jämtlands bioekonomi.

Fäbodbruk

I länet finns över 1 500 fäbodnar med byggnader på inventerade. Därtill finns ungefär lika många registrerade i kulturmiljöregistret som forn- eller kulturlämningar. Det som är mindre känt är att det även finns 92 aktiva fäbodnar år 2019.⁷² Att jämföra med det totalt ca 250 aktiva fäbodarna i Sverige 2017.⁷³

Det aktiva fäbodbruket utgör som regel del i en näringsverksamhet med djurhållning året runt, där fäboden och betet i skog och fjäll är en nödvändig del av verksamheten som foderförsörjning under sommarhalvåret. Det som även möjliggör dagens fäbodbruk är att

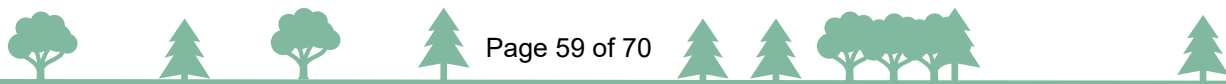
⁶⁹ Slutdokument, Förstudie regionalt skogsprogram, LRF, 2018

⁷⁰ Slutdokument, Förstudie regionalt skogsprogram, LRF, 2018

⁷¹ Bioekonomi, regioner i samverkan. Regional statistik.

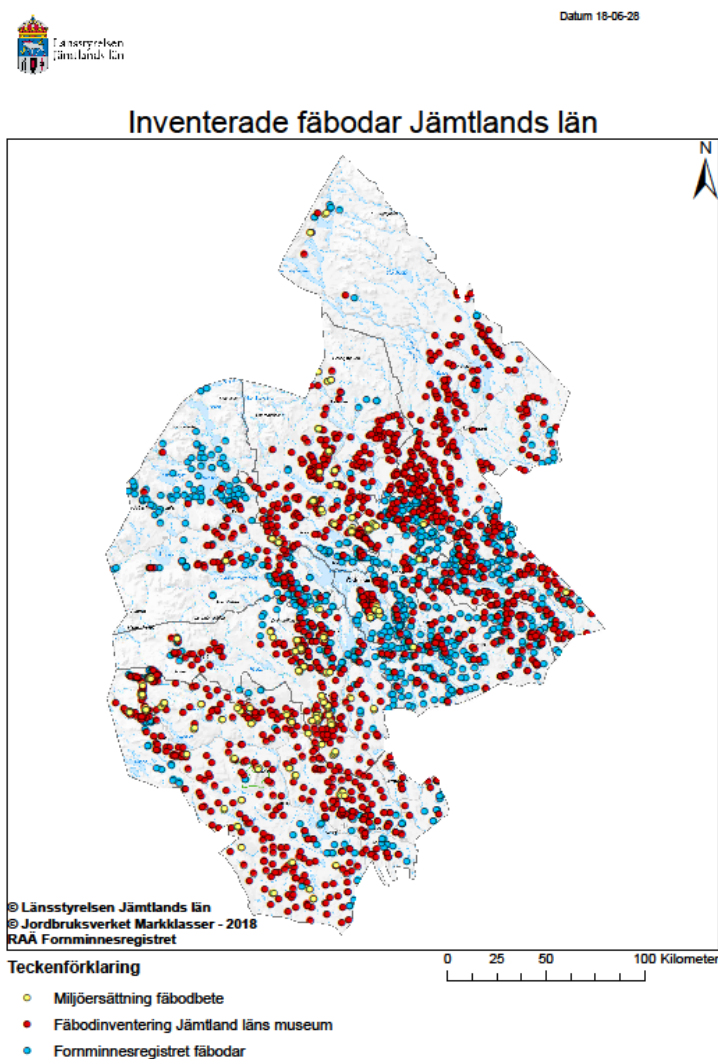
⁷² Uppgift från länsstyrelsen Jämtland, baserad på antalet fäbodnar som beviljades stöd 2019.

⁷³ Uppgifter från Eldrimners Fäbod-projekt, hämtat från Eldrimners web 2020-05-05



det i landsbygdsprogrammet finns möjlighet att söka miljöersättning för fåbodbete. På kartan är fåbodar med miljöersättning markerade med en gul punkt.

Skogen runt fåbodvallarna har ofta höga natur- och kulturvärden och biologiskt kulturarv. Utmarken vid fåbodarna har använts till exempel för foder (bete, slåtter, ris och löv), för ämnen till verktyg och redskap, för byggnationer, ved med mera. Denna påverkan lämnar spår, allt från hela kulturlandskap och skogsbeten, stigar, ristningar i träd, träd som indikerar täkt eller bete, till en enskild hävdgynnad ört, kan berätta om hur människan levt och verkat. Äldre trögärdesgårdar, lador och hässjevirke kan, förutom att visa historisk markanvändning, även hysa idag hotade kulturvedslavar. Även planterade kvarstående nyttoväxter, medicinalväxter eller bärbuskar är exempel på biologiskt kulturarv.



Figur 8. Inventerade fåbodar i Jämtlands län 2018.

Renskötsel

Skogen är avgörande för det naturbetesbaserade betet för renarna. De äter mark- och hänglavar under den snötäckta perioden på året och rör sig över stora områden utifrån samebyarna gränser. Anledningen till att det är i behov av sammanhängande områden är att de under sommaren befinner sig till fjälls för att under hösten ta sig mot skogslandskapet där renarna kommer åt lav. En stor del av arealen nyttjas med stöd av urminnes hävd, vinterbetet i Härjedalen är däremot avtalsberoende genom civilrättsliga avtal mellan markägare och samebyarna.⁷⁴ De fjällnära skogarna är också väldigt viktiga för renskötseln utifrån skogarnas rikedom på hänglavar.

Samerna är Sveriges urfolk och en nationell minoritet. I regeringsformen, föreskrivs att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Detta inkluderar renskötsel som är ett centralt inslag i samernas traditionella levnadssätt. Renskötselrätten beskrivs mer utförligt i bilaga 1, ramverk för skogsprogrammet.

Jämtlands län ligger inom det sydsamiska området och 12 samebyar har sina renbetesmarker här. Stora delar av skogsarealen nyttjas för vinterbete. Antalet renägare uppgår till 375 varav 167 är kvinnor och 208 är män. Det totala antalet renar uppgår till cirka 45 000 djur i vinterhjord.

Renköttet är en viktig del i livsmedelsproduktionen i norra Sverige. I Jämtland slaktades 17 383 renar 2018/2019⁷⁵, husbehovsslakt/eget uttag inte medräknat. Slaktvärdet för renar slaktade i Jämtland var ca 30 miljoner kronor⁷⁶. Renkött ger upphov till större ekonomiska värden när det förädlas och säljs i delikatessbutiker och på restauranger. Förutom renkött skapas ekonomiska värden också av andra delar av renen, till exempel förädling av horn och skinn, varav en stor del går på export. Renskötseln och det samiska kulturarvet är också viktiga för en del företag som är verksamma inom turismnäringen.

Renarna rör sig under året mellan flera olika betesmarker, men på vintern är de beroende av bete i skogsmark. Olika betesområden har egenskaper som gör de betydelsefulla för renskötseln vid olika tider på året och vid olika väder. Renbetet har betydelse för öppna landskap och biologisk mångfald⁷⁷. Undersökningar visar att tillgången på lavar i norra Sverige har minskat under de senaste trettio åren, med 36 procent. Andelen lavmarker har minskat med bortåt 70 procent sedan 1950-talet i vinterbetesområdena.⁷⁸ Dagens skogsbruk påverkar lav-tillgången negativt.⁷⁹

⁷⁴ Jordbruksverket (2019). Slutrapport från förhandlingar mellan samebyar och markägare i Härjedalen om renbete. Jordbruksverket rapport 2019:22.

⁷⁵ Samtinget (2019). Statistik renslakt. Länk: <https://www.sametinget.se/statistik/renslakt/detaljer>

⁷⁶ SLU, Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr, Future forest rapportserie 2019:1.

⁷⁷ Olofsson et al, <https://www.storslagnafjall.se/siteassets/publikationer/publikationer/betespraglat-landskap.pdf>

⁷⁸ Sandström P, Cory N, Svensson J m.fl. 2016. On the decline of ground lichen forests in the Swedish boreal landscape: Implications for reindeer husbandry and sustainable forest management. A Journal of the Human Environment 45:415-429.



Renskötseln är en förutsättning för den samiska kulturens överlevnad. Detta innebär att det måste finnas grundläggande förutsättningar för rennäringen inom i princip varje sameby, en säker tillgång till områden både inom åretruntmarkerna och vinterbetesmarkerna som har avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva renskötsel.

Om skogsbruket fortsätter som idag riskerar renbetet i skog fortsätta minska inom den kommande 100-årsperioden.⁸⁰ Skogsbruk och renskötsel behöver samsas på samma marker utifrån olika lagstiftningar och det finns åtgärder som kan förbättra den utvecklingen. Det handlar mycket om förståelse och kunskapsökning, bland annat genom samverkan, skonsam markberedning, trädslagsval, ökad röjning, gallring och ökad användning av hyggesfritt skogsbruk.

Besöksnäring, äganderätt, allemansrätt och rekreation i skog

Naturbaserade upplevelser som skidåkning, jakt, vandring och fiske⁸¹ är basen i länets besöksnäring. Länet är det län i landet där besöksnäringen har störst betydelse i förhållande till befolkningens storlek. Det här gör det extra angeläget att besöksnäringen och andra näringar kan samarbeta på bra sätt.⁸² Den samiska kulturen lockar även besökare till att uppleva det samiska hanterverket samt renskötseln.

Allemansrätten ger möjlighet för allmänheten att vistas på annans mark om man iakttar regler och inte förstör eller stör. Det är en viktig möjlighet för att främja rekreation och friluftsliv, men har även stor betydelse för naturturismföretag som verkar på en kommersiell grund.⁸³ Den ger också möjlighet till att plocka bär och svamp samt till naturupplevelser. Allemansrätten kan i vissa fall feltolkas vilket kan leda till olagligt anläggande av leder, skoteråkning, tältplatser etcetera. Om verksamheter kopplade till allemansrätten bedrivs i mer organiserad form, under längre tid ökar risken för störning och o-angelägenheter. I Jämtlands län finns goda exempel på nyttjanderättsavtal mellan destinationsbolag, turistföretagare och markägare som ett sätt att minska risken för konflikter. Det kan dessutom skapa ekonomiska incitament för såväl markägare och andra företag samtidigt som det kan skapa sociala utveckling mellan näringsidkarna. Eftersom förutsättningar ibland förändras, behöver arbetet med nyttjanderättsavtal också vara löpande och återkommande över tid. I Härjedalen finns en lösning som är unik i Sverige, de civilrättsliga avtalen där renbete sker på privat mark utan urminneshävd.⁸⁴

Skogens sociala värden är de värden som upplevs av människans. Skog är den vanligaste miljön för friluftsliv. Såväl produktionsskogar som skyddade skogar används vid

⁷⁹ Successional pathways of terrestrial lichens in changing Swedish boreal forest. Tim Horstkotte, Jon Moen. *Forest Ecology and Management* volume 453, 2019.

⁸⁰ Samverkan och konflikt, Rapport från Future Forests 2009-2012, Camilla Sandström och Karin Öhman

⁸¹ Turistfakta 2018, Jämtland-Härjedalens turism

⁸² www.lagetilanet.regionjh.se

⁸³ Fredman, P., Wall-Reinius, S. & Grundén, A. (2012) The nature of nature in nature-based tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*,

⁸⁴ Jordbruksverket (2019). Slutrapport från förhandlingar mellan samebyar och markägare i Härjedalen om renbete. Jordbruksverket rapport 2019:22.



friluftaktiviteter. Vissa av dessa skogar söker sig folk till, andra vistas folk i för att de råkar finnas i närheten.⁸⁵

De sociala värdena rör skogens betydelse för:

- hälsa, välbefinnande och en god livsmiljö
- fritidsupplevelser, friluftsliv och turism
- upplevelsevärden och sociala naturkvaliteter
- estetiska värden
- pedagogik och kunskap om skog
- lek, samvaro och sociala relationer
- intellektuell och andlig inspiration
- identitet och kulturarv

Generellt ser vi en trend där motoriserade aktiviteter ökar, främst skoteråkning, och en större spridning av besökare och aktiviteter i landskapet. Utifrån Terrängkörningslagen är de flesta motoriserade aktiviteterna olagliga på annans mark. Samtidigt som det är en spridning så finns även hög koncentration av besökare till vissa områden (exempelvis Blanktjärn) och här finns en gemensam utmaning där både besöksnäring, markägare och offentliga aktörer behöver samverka.⁸⁶

Jakt och älgförvaltning

Jakträtten på älg är kopplad till markägandet. Det går också att överlåta eller upplåta jakträtten till andra. I Jämtland är det 9 % av befolkningen som är jägare⁸⁷ och antalet lösta jaktkort ungefär 12 000 per år⁸⁸. Jakten i Jämtlands län består till stor del av älgjakt men även jakt på annat vilt i form av kronhjort, rådjur, skogsfågel med mera.

Jägarna nyttjar viltets resurs och gör det tillgänglig för allmänheten, så att man kan köpa vilt i frysdisker eller äta en vällagad älgfilé på restaurang. Det finns tyvärr ingen samlad statistik för mängden viltkött som kommer ut på den kommersiella marknaden. Majoriteten av den mängd viltkött som produceras konsumeras av jägarna, deras familjer och närstående.

Älgförvaltningen inom Västernorrland och Jämtlands län sker på flera olika nivåer vilket därmed också involverar flertalet olika aktörer. Länsstyrelsen i Jämtlands län och viltförvaltningsdelegationen har det övergripande ansvaret för älgförvaltningen inom länet⁸⁹. Jämtlands och Västernorrlands län har delats in i älgförvaltningsområden utifrån geografiska barriärer såsom vattendrag, dalgångar, vägar etcetera. Varje älgförvaltningsområde ska i huvudsak omfatta egna delpopulationer av älg. Områdena är inrättade utan hinder av administrativa gränser som exempelvis länsgränser och dessa riktlinjer berör därför delar av

⁸⁵ Skogsstyrelsens, [Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation vid skogsbruk](#)

⁸⁶ Uppgift från Sandra Wall-Renius, Mittuniversitetet.

⁸⁷ Uppgift från Gun Falander, Svenska jägareförbundet

⁸⁸ Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Jakt/Om-jaktkort-och-jagarexamen/>

⁸⁹ Länsstyrelsen i Jämtlands län och Västernorrland. [Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Jämtlands och Västernorrlands län \(lansstyrelsen.se\)](#)

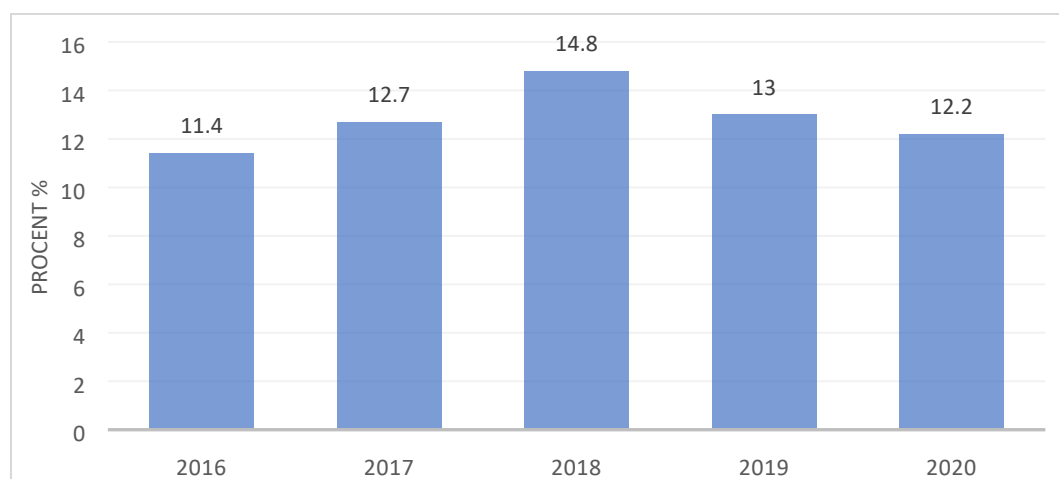


angränsande län. Till varje älgförvaltningsområde finns en älgförvaltningsgrupp bestående av tre representanter vardera för markägareintresset och jägareintresset³.

Älgförvaltningsområdena är sedermera indelade i Älgskötselområden, oregistrerade marker och licensområden.⁹⁰ Förvaltningen är ett sett att skapa en adaptiv förvaltning utifrån rådande förhållanden utifrån ett antal uppsatta mål. Flera av dessa mål i älgförvaltningsplanerna nås inte. En anledning till att målen gällande skog inte uppfylls är att avskjutningsmålen inte nås.⁹¹ På länsnivå har den faktiska avskjutning (fällda älgar) legat på ungefär 90% av planerad avskjutning, och varierat på följande sätt under de senaste tre åren:⁹²

2017/2018: 91 procent	(14 047 skjutna av 15 282 planerade)
2018/2019: 93 procent	(14 808 skjutna av 16 027 planerade)
2019/2020: 84 procent	(14 295 skjutna av 16 936 planerade)

Tillväxten i skogen påverkas negativt av en stor viltstam genom viltbete på ungskog. Genom det så kallade handslaget sattes ett antal mål för vilt nivån i skogarna. Målet grundar sig i en viltstam i balans med fodertillgången, minskade trafikolyckor, möjlighet för RASE att vara träd bildande med mera. Huvudmålet är: När ungskogen når fem meters höjd är sju av tio tallstammar oskadade av älg. Detta har sedan översatts till ett antal underliggande mål, bland annat max 5 procent årsskador på tall (se figur 9).



Figur 9. Andel av tallstammarna i ungskog som årligen skadats av vilt.

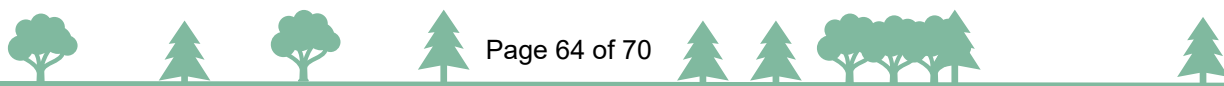
I länet finns goda förutsättningar för en ökad jaktturism med stora, unika, sammanhängande områden som i europeiska mått klassas som vildmark⁹³. Länet har de förutsättningar som krävs för att utveckla en hållbar jaktturism och för att dessutom utveckla övriga näringar i

⁹⁰ Länsstyrelsen i Jämtlands län och Västernorrland. [Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Jämtlands och Västernorrlands län \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se)

⁹¹ Uppföljning av mål inom älgförvaltningen. Naturvårdsverket, NV-08872-17 <https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2018/181127%20Redovisning%20av%20RU%20Uppf%c3%b6ljning%20av%20m%c3%a5l%20inom%20c3%a4lgf%c3%b6rvaltningen.pdf>

⁹² Länsstyrelserna. Älgdata. Länk: www.algdata.se

⁹³ Uppgift från Gun Falander, Svenska jägareförbundet



glesbygd. Jaktturismen kan i sin tur leda till att lokala produkter och tjänster så som mat, boende och transporter används i jaktturismföretagarnas paketering. Viltskådning är också ett snabbt växande segment inom turism över hela världen och inte minst här i Sverige. Intresset är stort från många jaktturismföretagare att komplettera sina verksamheter med att även inkludera viltskådning. Viltskådning är också ett sätt för jaktturismföretagen att utöka säsongen då de kan ägna sig åt det även under perioder då det inte är möjligt att jaga.⁹⁴ Jakten är en viktig hobby och rekreation för många invånare i och utanför Jämtlands län. De bidrar även med eftersök vid trafikolyckor.

Övriga nyttor från skogen

Förutom de olika sätt och nyttor som redan beskrivits, finns andra sätt att använda skogen och dess tjänster och produkter, både med och utan prislapp. Det kan vara livsmedelsproduktion från skogen, som bär, svamp eller sav. Skogens påverkan på vattenekosystemen och därmed vår tillgång till bra dricksvatten, är ytterligare ett exempel på ekosystemtjänster (figur 3).

Begreppet mångfunktionella landskap kan användas för att beskriva landskapets flera funktioner och att dessa funktioner eller olika brukande kan förändras över tid. Såväl vilka som är brukare (markägare, aktörer eller intressenter) och deras aktiviteter (handlingar eller verksamheter/närings) kan förändras över tid, i intensitet eller dess utbredning. Förändringar påverkas av både inre och yttre omständigheter, trender, efterfrågan, policy och regleringar mm, samt klimat- och miljöförändringar.⁹⁵

Skogens koldioxidinbindning har en stor betydelse vid klimatförändringarna. När skogen växer tas koldioxid upp från atmosfären och binds i växter och träd och skapar på så sätt ett kolförråd. Kolet frigörs igen som koldioxid när träbaserade produkter bryts ner eller förbränns. Det finns olika åsikter om produktionsskogens klimatnytta. Används träråvaran till långlivade produkter som exempelvis i trähusbyggnation så fungerar det som en långsiktig kolinlagring jämfört med om råvaran används till mer kortlivade produkter. Skogsråvaran har en möjlighet att ersätta fossila bränslen eller andra fossila material och därmed bidra till en substitutionseffekt.⁹⁶ Skydd av produktiv skogsmark ökar normalt kolförrådet i skogen, men över tid så blir skogens kolförråd mättat och inbindningen av kol avtar.⁹⁷ Av regeringen bedöms ett aktivt hållbart skogsbruk bättre bidra till klimatomställningen, än en tillfälligt ökad inlagring av kol i skogsmark.⁹⁸

Skogsmarken har även fått en ökad betydelse för andra etableringar i länet. Inte minst vindkraftsproduktion utifrån skogsmarkens geografiska förutsättningar.

⁹⁴ Jämtland Härjedalen turism (via Jägareförbundet)

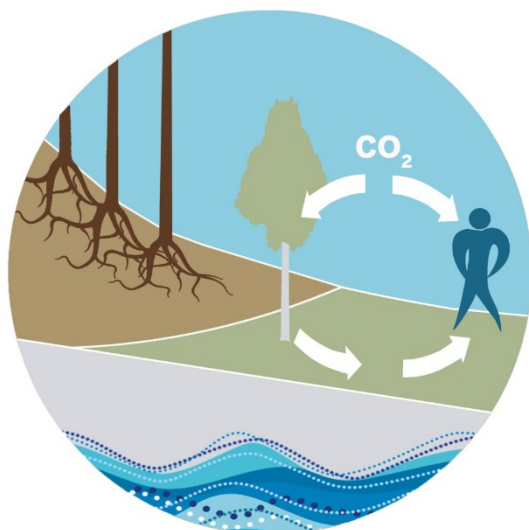
⁹⁵ Godtman Kling, K., Dahlberg, A. & Wall-Reinius, S. (2019). Negotiating Improved Multifunctional Landscape Use: Trails as Facilitators for Collaboration Among Stakeholders. <https://doi.org/10.3390/su11133511>

⁹⁶ KSLA (2017). Skogsbruk och klimat. Länk: <https://www.ksla.se/wp-content/uploads/2017/03/Tomas-Lundmark.pdf> Hämtad: 2020-12-15

⁹⁷ Skogsstyrelsen, skogen lagrar kol, från websida 2020-09-30

⁹⁸ En klimatstrategi för Sverige skr 2017/18:238





Figur 3 Reglerande ekosystemtjänster. Illustration Bo Persson.

Referenser

Analys av skyddad skog i Jämtlands län, 2019, Pro Natura. <https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/om-oss/om-lansstyrelsen-i-jamtlands-lan/vart-uppdrag/regionalt-skogsprogram.html>

Axelsson, P. 2019. Kunskapsunderlag för regionala skogsprogram i norr. Future Forests Rapportserie 2019:1. Sveriges lantbruksuniversitet.

Bengtsson, Rosell, Hyggesfritt skogsbruk. Skogsstyrelsen, 2010.

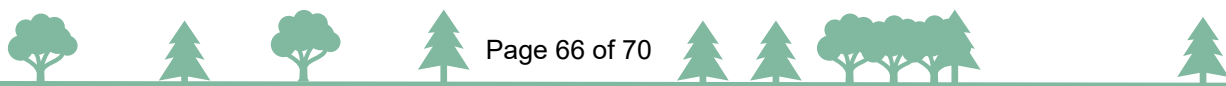
Effekter av ett förändrat klimat, SKA 15. Skogsstyrelsens rapport 2015/12

Eggers et al, Factors Influencing the Choice of Management Strategy among Small-Scale Private Forest Owners in Sweden, 2017, Sveriges lantbruksuniversitet. <https://www.mdpi.com/1999-4907/5/7/1695>

Eriksson et al, Stöd för mångsidig användning av skogen. SLU, future forests. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/f-for/futureforests/ffrapport_varderingar-och-attityder-2013-10-02.pdf

Fjällnära skog -underlag till skogsutredningen, 2020, Skogsstyrelsen

Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålet Levande skogar, 2019:1, Skogsstyrelsen,



REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE

Fredman, P., Wall-Reinius, S. & Grundén, A. (2012) The nature of nature in nature-based tourism. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 12:4, 289-309.

Godtman Kling, K., Dahlberg, A. & Wall-Reinius, S. (2019). Negotiating Improved Multifunctional Landscape Use: Trails as Facilitators for Collaboration Among Stakeholders.

Handlingsplan för Sveriges nationella skogsprogram 2018, N2018.29, Näringsdepartementet.

Hannerz et al, Hyggesfritt skogsbruk, en kunskapssammanställning från Finland och Sverige, 2017:01, Future forests, SLU

Horstkotte, Moen. Successional pathways of terrestrial lichens in changing Swedish boreal forest. Forest Ecology and Management volume 453, 2019.

Johansson, J., Bjärstig, T. och Sandström, C. (2020). Vägar till effektiva samverkansprocesser – styrning, deltagande och dialog inom skogspolitikens ramar. Future Forests Rapportserie 2020:3. Sveriges lantbruksuniversitet

Klimatanpassning av skogen och skogsbruket -mål och förslag på åtgärder. Skogsstyrelsens rapport 2019/23

Länstransportplan för Jämtlands län 2018- 2029. 2018, Region Jämtland Härjedalen

Markanvändning i Sverige 2019, SCB

Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation. 2016. Skogsstyrelsen [Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation vid skogsbruk](#)

Normark, Fries, Skogsskötsel med nya möjligheter, rapport 2019-24, (2019) Skogsstyrelsen

Nulägesbeskrivning av nordvästra Sverige -Kunskapsunderlag, Rapport 2018/10, Skogsstyrelsen

Olofsson et al, Vad karakteriserar ett betespräglat landskap, Naturvårdsverket
<https://www.storslagnafjall.se/siteassets/publikationer/betespraglat-landskap.pdf>

Preciserad karteringen av kontinuitetskog i Jämtlands län, 2019, Metria AB. <https://gpt.vic-metria.nu/data/land/Preciseradprocent20karteringenprocent20avprocent20Kskogprocent20Jamtland.pdf>

Miljömålsuppföljning 2019, Jämtlands län. Länsstyrelsen Jämtlands län
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4a4eb7416faedec125303d0/1582290149663/Milj%C3%B6m%C3%A5lsuppf%C3%B6ljning%202019.pdf>

Sandström och Öhman Samverkan och konflikt, Rapport från Future Forests 2009-2012, SLU

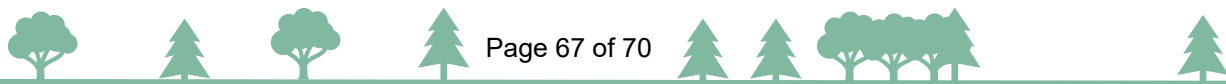
Skogsbruk och biologisk mångfald i Mittnorden. Ett gränsregionalt ansvar. 1998. Mittnordenkommittén

Skyddet av värdefull skog, Riksrevisionen 2018:17.
https://riksrevisionen.se/download/18.5d6e3b7f163f3c0e0cb307/1528811933743/RiR_2018_17_ANPASSAD.pdf

Skytt, T. , Nors Nielsen, S. & Jonsson, B. (2020). [Global warming potential and absolute global temperature change potential from carbon dioxide and methane fluxes as indicators of regional sustainability – A case study of Jämtland, Sweden](#). Ecological Indicators, vol. 110

Slutdokument, Förstudie regionalt skogsprogram, LRF, 2018

Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark, Redovisning av regeringsuppdrag, Rapport 2019/18, Skogsstyrelsen



REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE

Strategi för Sveriges nationella skogsprogram, Näringsdepartementet. N2018.15,

Strukturanalys för Jämtlands län, Regionala utvecklingsförutsättningar i Jämtland Härjedalen, 2019, Region Jämtland Härjedalen.

Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen - Dir. 2019:46, Kommittédirektiv 2019.

Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer-rödlistade arter i Sverige 2020, SLU Artdatabanken

Tillväxt, mångbruk, värdeskapande av skogen som resurs. Underlagsrapport skogsprogrammet 2016.

Uppföljning av mål inom älgförvaltningen. Naturvårdsverket, NV-08872-17

<https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2018/181127%20Redovisning%20av%20RU%20Uppf%c3%b6ljning%20av%20m%c3%a5l%20inom%20c3%a4lgf%c3%b6rvaltningen.pdf>

Wide, Raymond, Högvall Nordin, Maria. (2019) Åtgärder för en jämställd skogssektor, Rapport 2019/4, Skogsstyrelsen.

Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020– Med fokus på statliga insatser, Rapport 6919, Naturvårdsverket

Digitala källor och referenser:

Bioekonomi, regioner i samverkan, regional statistik

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiMjQ4NTFkZjgtMmlyZC00NGNkLTgwNzAtN2MzOTFhZGU2NjBliiwidCI6IjlyZjA4NWJlLWI1MjMtNGVhYS05YTI3LTQyZjZjYjExZTBiNilslmMiOjh9%20>

Future Forests

<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/future-forests/om-future-forests/>

Boverket

<https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/klimatdeklaration/>

Regionfakta och läget i länet

<http://www.regionfakta.com/jamtlands-lan/>

<http://lagetilanet.regionjh.se/>

Riksskogstaxeringen

<http://skogsstatistik.slu.se/pxweb/sv/?rxid=c0a31396-c2c8-461d-9040-4632d2b75b78>

Naturvårdsverket

<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Jakt/Om-jaktkort-och-jagarexamen/>

Sametinget

<https://www.sametinget.se/statistik/remslakt/detaljer>

SMHI, regionala klimatscenarier

<https://www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/klimatscenarier/sweden/county/jamtlands/rcp45/year/temperature>

Skogsstyrelsens statistik

<https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/>

<https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/statistik-efter-amne/hansynsuppfoljning-kulturmiljoer/>



REGIONALT SKOGSPROGRAM- NULÄGE

https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/statistik/abin-och-andra-betesinventeringar/abin/abinrapporter-2019/lan-abinresultat-2019/jamtland_2019.pdf

Svenskt fåbodbruk.

<http://fabod.nu/fabodvarlden/fabodbruk-och-fabodkultur-historik-och-bakgrundsbeskrivning/>

Turistfakta 2018, Jämtland Härjedalen turism

<https://jht.se/wp-content/uploads/2018/08/Turistfakta-2018.pdf>

Underlag till Skogsprogram. 2018. Torsta AB,

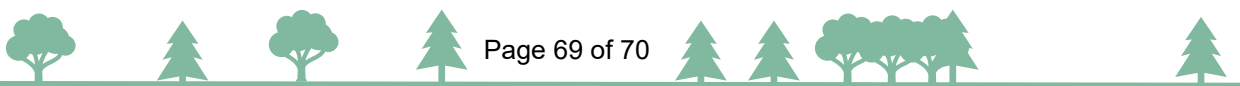
[https://www.lansstyrelsen.se/download/18.35db062616a5352a22a233fb/1560497460617/Underlag%20till%20Skogsprogram,%20Torsta%20AB%20\(181217\).pdf](https://www.lansstyrelsen.se/download/18.35db062616a5352a22a233fb/1560497460617/Underlag%20till%20Skogsprogram,%20Torsta%20AB%20(181217).pdf)

Uppgifter om älgförvaltning, Länsstyrelserna

www.algdata.se

Årlig regional uppföljning av miljö kvalitetsmålen i Jämtlands län,

<http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/r%c3%a5u/J%c3%a4mtlands%20l%c3%a4n/Sidor/default.aspx>





Länsstyrelsen
Jämtlands län

Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland

TILLSAMMANS FÖR EN HÅLLBAR FRAMTID